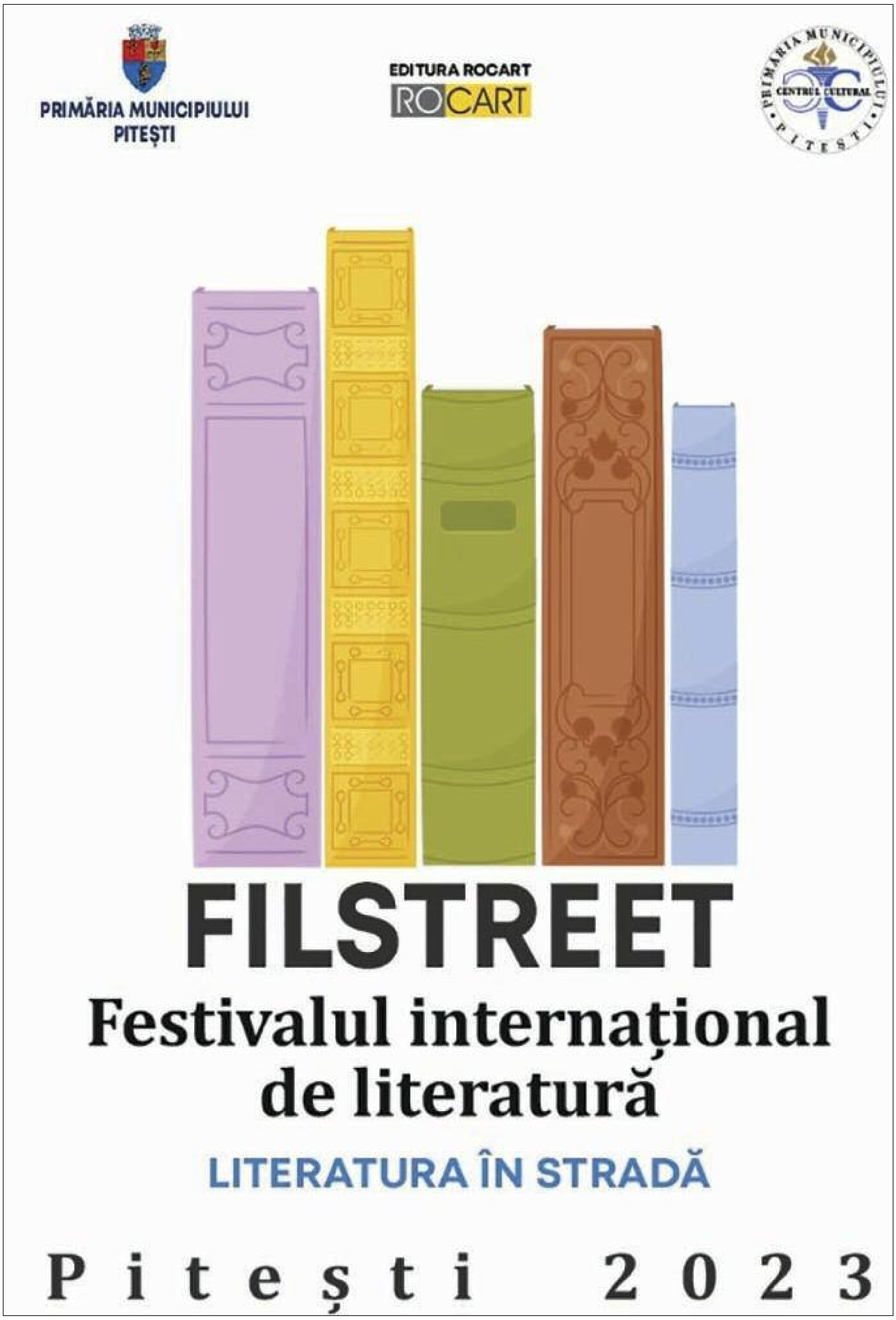
5/243
Mai 2023
Anul XXI

Cafeneaua literară

suplimient

ARTE POETICE

Ancheta «Cafenelei literare»

**POEZIA LUI EMINESCU
ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ**

Festivalul internațional de literatură
filstreet
LITERATURA ÎN STRADĂ

Festivalul internațional de literatură „LITERATURA ÎN STRADĂ” (FILSTREET)

PITEȘTI 8-11 iunie 2023

Consiliul Local al Municipiului Piteşti şi Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti şi Editura ROCART, organizează **Festivalul Internaţional de Literatură LITERATURA ÎN STRADĂ – FILSTREET,** ediția I.

Festivalul îşi propune să valorifice tradiția istorică literară şi culturală a municipiului Piteşti, a judeţului Argeş, unde, de-a lungul a peste 250 de ani, s-au născut şi/sau au trăit scriitori de primă mărime ai literaturii române precum: Dinicu Golescu, Alexandru Davila, Liviu Rebreanu, George Topârceanu, Ion Minulescu, Urmuz, Alexandru Kirițescu, Ion Pillat, Ion Barbu, Vladimir Streinu, Tudor Mușatescu, Miron Cordun, Gheorghe Tomozei, Cezar Baltag, Florin Mugur, Cezar Ivănescu, Ileana Mălăncioiu, Gabriela Adameşteanu, Dan Horia Mazilu, Dorin Tudoran, Daniel Turcea.

Festivalul se adresează unui public larg format din elevi, studenţi, masteranzi, doctoranzi, absolvenţi de liceu şi învăţământ universitar, dorindu-se un reper unic în literatura română de azi și în viața culturală a municipiului Pitești.

Festivalul Internaţional de Literatură LITERATURA ÎN STRADĂ- FILSTREET va cuprinde:

- recitaluri de texte literare în stradă și la licee din municipiul Pitești;

- expoziţii de carte rară şi de carte contemporană; universală”;

- decernarea premiilor literare FILSTREET.

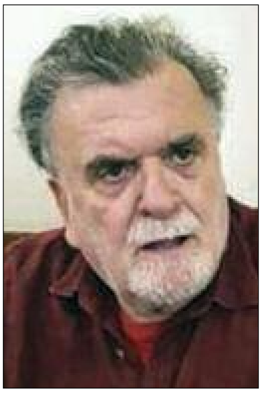
Premiile poartă numele unor personalităţi argeşene care s-au născut în judeţul Argeş şi/sau care într-o anumită perioadă a vieţii au trăit în Piteşti.

Cele patru premii literare vor fi acordate la propunerea unui juriu format din personalităţi marcante ale literaturii naţionale (scriitori, critici literari, membri ai Uniunii Scriitorilor din România).

Decernarea premiilor literare se va face în cadrul **GALEI FILSTREET** care se va desfăşura în sala Filarmonicii Piteşti în data de 10 iunie, la ora 17:00.

VIRGIL DIACONU

LISTĂ INVITAȚI STRĂINI (în ordine alfabetică)

Dimitris Kanellopoulos - Grecia, poet, prozator, editor, traducător din literatura română, studii de filosofie-istorie la Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca în anii 1980. Locuieşte la Atena. A publicat în limba greacă „Antologia poeziei românești”. Are în pregătire, în grecește, „95 de poeți români din secolul XX. O antologie sentimentală”

John P. Portelli – Malta, poet, prozator, profesor universitar la Universitatea din Toronto (Canada)

German A. de la REZA - Mexic, poet, prozator, eseist, istoric, economist, traducător din literatura română, profesor universitar la Ciudad de Mexico, studii de filosofie si istorie la București în anii 1980. Locuieşte în Ciudad de Mexico. A publicat o antologie a poeziei românesti în spaniolă. Pregătește o a doua antologie pentru America latină.

LISTĂ INVITAȚI ROMÂNIA

Doina Popa, Liviu Ioan Stoiciu (Brașov), Ion Bogdan Lefter, Elena Ștefoi, Simona Popescu, Romulus Brâncoveanu, Liviu Mățăoanu (București), Dumitru Ungureanu (Dâmbovița), Traian Ștef (Oradea), Ioan Radu Văcărescu, Savu Popa (Sibiu), Alexandru Cistelecan, Hristina Doroftei, Gabriela Feceoru (Târgu Mureș), Mircea Bârsilă, Virgil Diaconu, Nicoleta Popa, Florentin Sorescu (Pitești).

JURIUL FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL DE LITERATURĂ FILSTREET, 2023, este format din criticii literari:

Ion Bogdan Lefter (București), director *Cafeneaua critică* - **președinte**

Alexandru Cistelecan (Tg. Mureș), revista VATRA

Gabriela Gheorghișor (Craiova), redactor-șef adjunct revista RAMURI

Dan Gulea (Ploiești), redactor șef revista ATITUDINI

Irina Petraș (Cluj-Napoca), președinte USR filiala Cluj-Napoca – membri.

PREMII

Premiile FILSTREET vor fi acordate o singură dată aceluiași autor premiat. Nu există limită de vârstă.

1. Premiul Național de literatură ION BARBU pentru poezie, decernat unui scriitor în viață pentru OPERA OMNIA;

2. Premiul Național de literatură URMUZ pentru proză, decernat unui scriitor în viață pentru OPERA OMNIA;

3. Premiul literar pentru debut decernat unui scriitor aflat la prima carte, poezie/proză, volum apărut în anul editorial precedent ediției festivalului;

4. Premiul internațional pentru promovarea și traducerea literaturii românești în străinătate *Radu Gabriel Pârvu* - va fi acordat unui traducător străin pentru traducerea în altă limbă a unei opere a unui scriitor român reprezentativ sau a unei antologii din operele scriitorilor români reprezentativi, indiferent de epocă, perioadă și curentul literar.

PROGRAMUL FILSTREET PE ZILE:

Miercuri, 7 iunie

- Primirea invitaților la Hotel Argeș

Joi, 8 iunie

- Masă rotundă „Literatura română postmodernă, perspective. Literatura postmodernă în alte literaturi” 10:00 - 13:00 la Centrul Cultural Pitești.

Moderator: criticul literar Ion Bogdan Lefter

- Lansarea volumului bilingv de poezie „Poeme alese / Poemas selectos” de Germàn A. de la Reza. Participă German de la Reza, Mihaela Helmis, Călin Vlasie
- Expoziție de cărți rare – Biblioteca Județeană
- Recital stradal la Biblioteca Județeană, 17:00-21:00. Expoziție de carte în stradă
- Lecturi de poezie ale poeților invitați la Colegiul Național „I.C. Brătianu” (15:00-17:00)
- Lecturi de poezie ale poeților invitați la Colegiul Național „Zinca Golescu” (15:00-17:00)

Vineri, 9 iunie

- Masă rotundă *„Literatura română în lume”* 10:00-13:00 la Filarmonica Pitești.

Moderator: criticul literar Alexandru Cistelecan

- Lansarea volumului *„Antologia poeziei românești din secolul 20*”, traducere în limba greacă de Dimitris Kanellopoulos. Participă Dimitris Kanellopoulos, Călin Vlasie, Al. Cistelecan
- Concurs de coperte de carte și de eseuri pentru elevi
- Concurs de desene: „Personaje din literatură”
- Recital stradal la Biblioteca Județeană, 17:00-19:30. Expoziție de carte în stradă (elevii stau pe băncile din parc).

Sâmbătă, 10 iunie

- Recital de poezie la Editura Rocart la Băbana (scriitori participanți);
- Lansarea volumului de poezie „Aici a fost” de John P. Portelli. Participă John P. Portelli, Călin Vlasie, Ion Bogdan Lefter.
- Lansări ale unor volume semnate de scriitori români din ultimul an editorial.

(10:00 -15:00)

Gala PREMIILOR FILSTREET, ora 17:00, Sala Filarmonicii Pitești

Decernarea premiilor va avea loc în Sala Filarmonicii după următorul program:

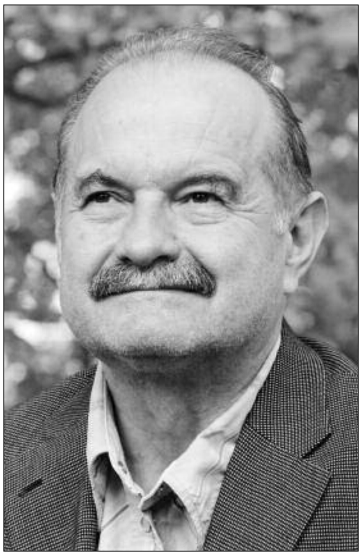
- Recital din poezia lui Ion Barbu (Florin Călinescu)
- **Decernarea propriu-zisă a premiilor ediției I a FILSTREET**
- Mic concert susținut de Filarmonica Pitești.

Duminică, 11 iunie

Vizită case memoriale, muzee (9.00-13.00)

Plecarea invitaților

ION SIMUȚ
Sfârșitul cronicii literare?

E prematur să vorbim acum despre sfârşitul cronicii literare, din moment ce avem peste o sută de reviste literare în viaţă. Nu toate au cronică literară, dar unele au lunar sau săptămânal mai mult de o singură cronică sau, mai degrabă, un fel de comentariu la o carte, comentariu care nu e totuna cu o cronică literară, necesar a răspunde unor exigenţe precise (vom vedea imediat care sunt). Astfel încât nu e nerealist să apreciem că lunar apar în România cel puţin o sută de cronici literare sau ceva similar. Situaţia ar merita analizată în detaliu.

E de văzut mai întâi care sunt cronicile literare propriu-zise, acelea care îşi respectă condiţia. Adică, mai precis? Cronica literară beneficiază de consecvenţa unui titular, care îşi asumă misiunea ca atare, ceea ce înseamnă seriozitatea unei selecţii, prin care să promoveze în timp o ierarhie de valori. Comentariul cuprinde o analiză a conţinuturilor şi a formelor dintr-o carte, finalizată neapărat printr-o judecată de valoare.

E de făcut apoi distincţia între cronică şi recenzie. Tendinţa e de a le uniformiza sau de a le egaliza, ceea ce are drept consecinţă şi punerea unui semn de egalitate între cărţi, procedeu pernicios, cu efecte negative pentru un cititor incapabil să diferenţieze cărţile după performanţe tematice şi expresive. În principiu, recenzia ar trebui să fie de mai mici dimensiuni tipografice decât o cronică literară şi să vizeze cărţile de al doilea sau de al treilea raft.

Fără a exagera în distincţii tehnice, trebuie să punem în altă categorie comentariile eseistice, chiar dacă sunt de primă instanţă, adică la un prim contact cu cartea recent apărută. Poeţii scriu despre alţi poeţi, cu înţelegere, pe o linie de afinităţi sau de rezonanţe afective sau intelective. Mai rar scriu prozatorii despre alţi prozatori, cum face, de pildă, Gabriela Adameşteanu. Rezultatul nu e o cronică literară. Dar Cristian Teodorescu chiar scrie cronică literară săptămânală la *Caţavencii*. Dar când scriu criticii despre alţi critici? Depinde, dacă respectă cerinţele minimale enunţate mai sus.

Luate împreună: cronica literară, recenzia şi critica simpatetică de la scriitor la scriitor alcătuiesc critica de întâmpinare. Deosebirea graduală dintre ele constă în modul în care îşi asumă judecata de valoare. În fond, nu toată critica actualităţii trebuie să fie judecătorească, severă şi austeră, cum o ilustrau Şerban Cioculescu şi Pompiliu Constantinescu în interbelic. Nici nu mai este astăzi aşa. Dimpotrivă, tendinţa dominantă agreată este pentru critica amabilă, gen consacrat de Perpessicius. Relativismul şi subiectivismul gusturilor estetice erodează sentinţele. Aprecierile asupra uneia şi aceleiaşi cărţi variază normal de la cronicar la cronicar.

Pe de altă parte, intervin în diagrama evaluărilor şi a acceptării lor de către cititor două componente determinante: independenţa şi autoritatea cronicarului literar. Independenţa este afectată de apartenenţa la un grup sau de obedienţa faţă de o anumită instituţie (o editură sau interesele limitate ale unei reviste). Cine/care revistă mai acordă azi acel credit total pe care îl avea Nicolae Manolescu înainte de 1990? Unde e acel George Ivaşcu, care să garanteze sau să apere independenţa unui critic? Nici măcar Nicolae Manolescu nu o face astăzi pentru cronicarul literar de la revista centrală a USR, a cărui opinie este controlată şi subordonată vizibil, orice ar spune patronul. Rezultatul se vede în cronicarii literari care l-au părăsit (Cosmin Ciotloş, mai demult, şi Daniel Cristea-Enache, mai recent). Oricare dintre ei sau amândoi împreună puteau deveni la *România literară* cea mai importantă personalitate sau cele mai influente personalităţi în domeniu. Oficiul le-a fost curmat sau întrerupt, indiferent de motiv. Tribuna/vizibilitatea cronicarului literar contează, dacă ştie el însuşi să-şi pună în valoare prestanţa, autoritatea şi profesionalismul, formate printr-un exerciţiu îndelungat de selecţie, interpretare şi moralitate.

Cum stăm, mai concret, în teren, cu practica cronicii literare? Am să iau câteva exemple la zi. La *România literară* cronicarul literar în exerciţiu este Răzvan Voncu, critic de vocaţie, dar prea atent la sensibilităţile grupului, aflat parcă mai în largul său în istoria literară, unde nu trebuie să respecte atâtea tabu-uri. În rest, sectorul critic funcţionează în devălmăşie. Un anunţ ciudat din revistă preciza obligaţia colaboratorilor de a se înscrie la opinie în funcţie de cărţile primite la redacţie. Or, adevăratul reper trebuie să fie programul de apariţii al editurilor, de unde cronicarul literar şi recenzenţii să-şi aleagă cartea. Probabil că aşa se întâmplă pentru unii, dar cei mai mulţi colaboratori trebuie să respecte oferta/propunerea redacţională. Ordinea receptării s-ar impune dacă ar exista, ca pe vremuri, cronicari secundari dedicaţi special poeziei, prozei şi criticii, unul şi acelaşi pentru fiecare sector. Unde sunt Eugen Simion, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Mircea Iorgulescu, Dana Dumitriu, din echipa glorioasă a *României literare*? Devălmăşia de azi, cu colaborări din toate părţile, seamănă mai degrabă confuzie decât să cristalizeze o ierarhie de valori. Ce să mai zicem de spiritul critic, aflat în mare suferinţă?

La *Observatorul cultural* nu există afişată rubrica sau emblema cronicii literare, dar cel mai bine o susţin Bogdan Creţu şi Octavian Soviany. Şi acolo se vede politica de grup. Valorile sale de prim-plan sunt altele decât cele de la *România literară*, ceea ce e firesc, până la constatarea că nu există niciun fel de interferenţe, ceea ce e nefiresc. Pentru revista USR, cel mai important scriitor e Gabriel Chifu, fără nuanţe şi toleranţe, în timp ce în cealaltă redacţie există o constelaţie din care fac parte Gabriela Adameşteanu, Mircea Cărtărescu, Cristian

Fulaş, Doina Ruşti, Cristian Teodorescu şi alţii. Despre ultimii trei, nu vei întâlni referinţe decât cu zgârcenie şi mari rezerve sau chiar ignorare totală la *România literară*.

Cea mai bună echipă de critici are, după părerea mea, revista *Convorbiri literare*, organizată pe mai multe filtre şi paliere. La cronica literară activează în mod constant Cristian Livescu (despre poezie), Constantin Dram (despre proză) şi Alexandra Olteanu (despre critică). Al doilea front, de o a doua instanţă, este rezervat „comentariilor critice", susţinute în principal de Adrian Dinu Rachieru, Vasile Spiridon şi Antonio Patraş, critici redutabili. La „actualitatea literară" sau „literatura de azi" fluctuează Emanuela Ilie, Ioan Lascu, Adrian G. Romila, Livia Iacob şi alţii. Există, după cum se vede, o foarte bună reţea de receptivitate critică, extinsă, capabilă să acopere un registru foarte larg de apariţii editoriale. Câteva observaţii s-ar impune. Cristian Livescu e excesiv analitic, ieşind din cadrele mai riguroase ale unei cronici literare, care trebuie să fie, totuşi, mai concisă şi mai fermă, mai severă, în opinii, în judecata de valoare. Constantin Dram se ocupă de prea multe cărţi de proză de al doilea sau chiar al treilea plan, ignorând prea mulţi dintre prozatorii cei mai importanţi ai momentului. La critica criticii, după Dan Mănucă, e dificil să se formeze o competenţă credibilă, dar trebuie perseverat. Spre finalul sumarului, revista are şi necesarele şi banalele recenzii, aşezate într-un „panoramic editorial". La *Convorbiri literare*, există, înainte de 1990, precedentul glorios al echipei redutabile în critica de întâmpinare, alcătuită din Daniel Dimitriu, Val Condurache, Al. Dobrescu şi George Pruteanu.

Dacă e să remarcăm un record, vom spune că Gheorghe Grigurcu şi Cornel Ungureanu, în funcţie de pe la mijlocul anilor 1960, sunt campionii cronicii literare postbelice, pentru că l-au depăşit în longevitatea practicii în critica de întâmpinare pe Nicolae Manolescu.

Concluzia oricărui bilanţ al actualităţii este că avem cronică literară, ilustrată lunar în zeci de ipostaze dacă nu chiar o sută, dar avem prea puţini cronicari literari credibili.

Sfârşitul cronicii literare nu coincide cu sfârşitul presei scrise, dacă întâmpinările s-ar putea refugia în radio şi televiziune. Dar unde mai găsim pentru televiziune un practician de farmecul lui Dan C. Mihăilescu? Sau pentru radio un devotat cum a fost Perpessicius pe vremuri? (pe Cosmin Ciotloş, trecut la cronica literară radio, nu l-am ascultat, din păcate).

Pentru refugiul cronicii literare pe internet e de urmărit aventura bine gândită şi inteligent susţinută a lui Daniel Cristea-Enache în revista sa on line *Literatura de azi*. Există şanse de salvare, ca să nu eşuăm în simpla, indiferenta şi deocamdată aproape inexistenta publicitate de carte. (TVR Cultural are o tentativă în acest sens.)

Dar ce soartă mai poate avea cronica literară într-o epocă în care există tot mai puţini cititori de literatură?

LIRICĂ GERMANĂ

Friedrich von Logau (1604 - 1665)

Iubire de mamă

Nouă luni de zile în trupul ei mama copilu-l ţine,
În braţe-apoi cât timp puterile îi sunt puţine
Şi-ntreaga-i viaţă în inimă îl ţine.

Christian Hofmann von Hofmannswaldau (1617 - 1679)

Strofă

De aţi şti cât mi-e de greu
Să-mi fie inima aprinsă
Şi să fac ca-n jurul meu
Nimeni asta să n-o simtă.
Focul străluceşte tare,
Nu poţi ascunde un pârjol
Şi-oricum, o iubire mare
Singură se dă de gol.

Angelus Silesius (1624 - 1677)

Cerul este în tine

Unde-alergi? Te-opreşte! Cerul este în tine:
Pe Dumnezeu în altă parte poţi să-l cauţi tu mult şi bine!

Cea mai nobilă rugăciune

Rugăciunea ta ajunge pe cea mai nobilă treaptă
Când încet-încet devii fiinţa către care ea se-ndreaptă.

Matthias Claudius (1740 - 1815)

Iubirea

Nimic nu poate-opri iubirea, nici uşă, nici zăvor,
Pretutindeni drum îşi face.
Început nu are, din aripi dă de zor:
Întruna le strânge şi le desface.

Motet pentru primul dinte

Victorie! Să strigăm în cor:
I-a ieşit primul dinţişor!
Ai casei cu mic cu mare
Veniţi la a mea chemare
Să vedeţi minune strălucitoare.

Dintele eu Alexandru l-am numit.
L-ai primit, copile, din mână cerească!
Dea Domnul ca toţi dinţii bine să-ţi crească
Şi să aibă mereu ceva de ronţăit.

Heinrich Heine (1797 - 1856)

Unde-i frumoasa iubită?

"Unde-i frumoasa iubită
Pe care lira ta o cânta
Când o flacără vrăjită
Inima ţi-o învăluia?"

Flăcările-acelea-s moarte:
În inimă – nicio urmă,
A rămas numai o carte –
A cenuşii iubirii urnă.

Traducere: **Alexandru MĂLĂESCU**

Un neotradiționalist

Olimpiu Nușfelean nu evită, și bine face, a-și da în vileag un suflet rural. Plin de trăirile unui trecut-prezent, timp care nu se sleiește, pentru care tradiția e un cadru absolut, o garanție a autenticității personale întrucât se prezintă egală cu autenticitatea colectivă. Un soi de pietate a tradiției devenită reflex, cu toate că în religia ca atare face un pas înapoi (eretic?) spre increat: „De-ți stă în putință ascunde-te/ în *increat/* – nici nu mai șopti tot ce-ți trece prin cap – și așteaptă acolo –/ fără chip/ A Doua Venire!” (*Ceeace El nu vrea să revadă*). Pe o atare scară vastă poetul calcă pe diverse trepte. Copilăria e una dintre ele, adnotată cu prospețime, descoperind o naivitate cutezătoare încă, între angelismul inițial și zgomotul tehnic al epocii noastre: „Ce bine ar fi să-mi întâlnesc/ într-o dimineață/ copilăria/ la colțul străzii!...// Nimic altceva decât ea singură,/ în vacarmul zilei,/ derutată și încrezătoare.// Trecută imprevizibil/ prin fața mașinii lansate-n viteză/ și salvată în ultimul moment/ de îngerul țâșnit de pe umărul meu” (*Ce bine ar fi*!...). Nu mai puțin nostalgia paradiziacă de care ființa se sfiește („Dumnezeu ar vrea să mă alcătuiască din nou./ Frământat din lutul/ pe care l-am ignorat toată viața. Dimineață, la cafea,/ îmi mai oferă o șansă/ pe care eu o confund c-o ispită”), replicând în limbaj mundan prin mijlocirea unei bravade compensatoare: „Eu, însă, mă prind/ de ușile timpului/ să mă treacă în mod sigur/ în alt anotimp,/ unde să nu mai am *simțire*/ pentru tot ce mă doare.// Plata mea ar fi/ o simplă poezie/ în care s-ar adăposti o pasăre/ zădărnicită de frig” (*O pasăre zădărnicită de frig*). De altminteri întreaga producție a lui Olimpiu Nușfelean înfățișează o oscilație între aspirația întoarcerii spre obârșiile transcendente și înscrierea în actualitatea conceptualizată, speculativă. O soluție nu se întrevede. Astfel că făpturii damnate nu-i rămâne decât șansa imaginarului. Fără a avea nici o certitudine, sub pavăza unei materii multispititoare, echivalând cu o captivitate *sine die*: „Viața-i desprindere.// Sigiliul prim e pierdut!// Ești ceea ce El/ nu vrea să revadă!// Undeva e un tipar inconfundabil/ ce te așteaptă, dar unde?” (*Ceeace El nu vrea să revadă*. Scrisul se problematizează. O nervozitate surdă îl străbate, reflectând ancestrala credință ajunsă în impas între impulsul continuității și senzația zădărniciei, cum o răsfrângere a îndoielii către însuși centrul originar al acesteia. O seamă de întrebări sfidător pragmatice: „Pe ce ai vrea tu, cititorule,/ să-mi scriu poeziile?// Pe o foaie smulsă/ din registrul de cârciumă al bunicului,/ cu foșnetul ei de colb spulberat de curentul de aer/ venit din geamul deschis/ de-o mișcare a norilor?/ Pe agenda zilei cu care mi-am început noul an? (...) Pentru cine reînvăț pierderea?// La ce bun/ să renasc/ pentru chinul unui al doilea sfârșit/ înainte de A Doua Venire??”. Rana însăși e atinsă cu degetul: „Mi-am pus viața în filele spre care moartea/ își trimite carii înfometați” (*Al doilea sfârșit*). Fundalul unui atare proces îl constituie o psihologie transilvană arhaică, prudentă și conservatoare, dorind a rămâne ea însăși, pe care lumea de azi o alarmează. Chiar încercând a se integra într-însa, poetul pare a nu-și găsi resursele necesare. Predestinat a rămâne un *outsider* al ambelor lumi. De aici ironia cu care-și înscenează adesea confesiunea: „Ce tristețe-i la marginea lumii!/ Dacă privești dincolo de *cunoaștere*,/ te ia amețeala/ și nu mai înțelegi nimic.// Pipăi neantul/ cu un avion de agrement –/ eu și pilotul./ El e îndrăznețul și sfătuitorul – înaintez cât îngăduie el – un zeu cu acte păgâne./ Îndemânarea lui oprește căderea în gol” (*Poemul de la marginea lumii*). Deopotrivă temător de asumarea unui destin incert ca și de dogmă, rămâne în seama monologului interogativ: „Cum poate-un poet să ceară-ndurare?// Și cui?// Viața lui e neștiută,/ chiar lui.// Împărțirea zilei cu ceilalți – istov sau iubire?// De ce să îmbraci un cuvânt/ în simțire?// pe-o cruce de trandafiri singur încătușat – /ofrandă îi zici sau păcat?” (*Împărțirea zilelor*). Nu întâmplător o temă predilectă devine cea a morții: „Mi-am dat seama că sunt scriitor în momentul când conștientizarea scrisului meu s-a întâlnit cu conștientizarea morții”, declară cu franchețe Olimpiu Nușfelean. Tactica e una preventivă între fireasca emoție și dubiul disimulat de ludic, o tentativă în fapt de înduplecare a „doamnei cu coasa”. Totul pare cert, nimic nu e cert: „Te-apropii de ea trebăluind fără grabă/ prin tratate savante sau prin predici/ spuse de popi mulțumiți cu pâinea de azi.// Dar, altfel, nu se arată deloc.// De insiști, curios peste poate, să-i vezi chipul,/ îți pune pe neașteptate în față/ o oglindă de nimeni știută,/ în care, brusc, te vezi tot,/ preț de-o clipită,/ cum – fii sigur – n-o să te mai vezi niciodată!” (*Chipul surpriză*). Uneori teama de sfârșitul obștesc e transcrisă patetic, în imagini sentimentale: „Fluviul, crescând,/ ca într-un film inocent, văzut în copilărie,/ îmbracă metafore înfricoșate,/ se face deodată fluviul vieții/ și încearcă să mă fure de pe picioare” (*Vedere cu pelicani*). Alteori răbufnește spiritul țărănesc bizuit pe concesii, tranzacțional. Relativizată, amânată, moartea apare drept un subiect între altele. Trasă în mediul cotidian ca într-un soi de ficțiune realistă: „Desigur, o să-mi vindeți repede casa./ Cu manuscrisele mele/ o să ștergeți obrajii ferestrelor/ în care descifrați pulsația zărilor.// O să-mi acoperiți mormântul nepăsători/ cu câțiva bulgări de pământ/ despre care veți zice în sinea voastră/ că niciodată n-o să-i mai pot cântări”. Invocată paradoxal, simultan cu contrariul său: „De ce n-aș putea fi/ un muritor care nu moare,/ o șansă pe care n-o vrea nimeni?” (*Nori în plasele vântului*). Spre a urma mărturia apoftegmatică finală, cum o închidere de aripi: „Și-i atât de trist să nu poți vedea/ mai mult decât îți arată imaginația” (*Poemul de la marginea lumii*). Ovidiu Nușfelean: un tradiționalist în calitate de onorabil oaspete al postmodernismului.

Gheorghe GRIGURCU

Olimpiu Nușfelean: **Unde așezăm plânsul copilului?**, Editura Școala Ardeleană, 2021, 136 p.

Grigore Hagiu sau Cuvintele numelui tău...

1. Oraş în deschidere

...Pasiunea lui Grigore Hagiu era să deschidă, să fie primul care începe ceva undeva, care cheamă, invită, aşează lumea la masă într-o ordine, dă cuvântul, urmăreşte replica, întăreşte o discuţie. Când lucrurile se porneau şi mergeau strună în voia lor – de obicei se retrăgea, dar nu în sensul că absenta, că se plictisea şi mergea acasă sau undeva unde să nu mai ştie sau să nu-i mai pese de nimic. Nicidecum: el mergea undeva unde putea s-o ia de la capăt, iarăşi cu alegerea subiectului, a începutului, a răspunsurilor amiabile care iscau discuţii despletite pe locuri şi oameni... Şi iarăşi pleca s-o ia de la capăt în altă parte. Într-un fel, orchestra succesiv, dacă se poate spune aşa, grupuri de prieteni. Cel puţin în restaurantul Uniunii Scriitorilor asta făcea: trecea de la masă la masă ca să întărească discuţiile...

Era aproape la fel cum făcea tot el, cu Nichita şi cu Velea, dimineaţa, pe Calea Victoriei: descindeau mai întâi la restaurantul Caraiman – unde şedeau strict cât pentru una mică, după care se ridicau – pe rând sau toţi odată – zicând că trebuie s-o ia de la capăt la restaurantul Mărul de aur, unde chiar ajungeau dar după o „grăpare" atentă a străzii pline de lume (uneori se opreau la Atenuţa, alteori ajungeau până la Potcoava, depindea mult şi de mişcările celor pe care-i recunoşteau în drum sau de care ereau reperaţi...) – şi de unde, desigur, se ridicau după ritualica „una mică" pentru a reveni în zona cantinei Uniunii Scriitorilor (în jurul căreia făceau, de fapt, aceste zilnice luări de la capăt până la orele convenabile). Ei, de fapt, făceau începutul zilnic al restaurantelor din centrul Bucureştilor, în sensul că porneau atelierele...Toată lumea ştia că nu sunt beţivi, că pupă paharele şi se caută între ei să stea de vorbă, să vadă lume nouă şi să fie văzuţi, să dea sens poetic întâlnirilor de tot felul. Erau tineri, foarte viguroşi, extrem de antrenaţi şi rezistenţi, cu adevărat exuberanţi – şi trăiau numai din şi pentru replici: a spune un vers inspirat, a găsi o expresie de limbă potrivită, a spune unul despre altul ceva concis şi potrivit – era tot ce-şi doreau, tot ce căutau de fapt. I-am numit pe ei trei, dar câţi alţii nu erau cu ei... Nicolae Velea, de pildă, avea o atracţie deosebită către criticii literari – cel puţin Matei Călinescu ori Nicolae Baltag erau mai mereu cu el (şi, de altfel, toată lumea era fascinată de replicile lui „Nicolae Nuvelea" cum i se spunea). Pe lângă Nichitra Stănescu şedeau mai ales poeţii, dar cu precădere cei ardeleni – niciodată n-am înţeles prea bine de ce. Chiar pe Grigore Hagiu eu l-am crezut ardelean, şi anume de prin nord, chiar maramureşean; şi după ce am avut certitudinea că e exact pe diagonală, la capătul celălalt al hărţii, tot ardelean mi l-am reprezentat – un fel de ardelean fixat la Galaţi cine ştie de când. Altfel... ce ar căuta tot timpul la dreapta lui Nichita...

2.Nicolae Velea, omul cu două capete

Pe mine, Grigore Hagiu nu prea mă băga în seamnă, deşi m-am nimerit de mai multe ori foarte aproape de el, chiar vecini de scaun. Mă accepta pentru că a înţeles că sunt discipolul lui Florea Fugariu, care era prietenul dominant al lui Nicolae Velea. Apoi, când am început să risipesc pe la colţurile mele de masă informaţii noi despre Mihai Eminescu, i-am părut din ce în ce mai interesant, încât a încercat chiar „să mă înveţe să beau", cum făcea Velea cu noii veniţi în grupul lor mai strâns. Desigur, n-a reuşit, eu fiind cam lacom când scăpam la tărie (destul de rar, vă rog să mă credeţi, pentru că nu aveam nici timp, nici bani...) – iar metoda Velea cerând tocmai asta, să legumeşti îndelung paharul cum zicea inventatorul ei, să rotunjeşti, adică, licoarea sub limbă până simţi că s-a copt şi poţi s-o storci a doua oară.... „Filosofia" era cam aceasta: noi trebuie să ţinem piept votcii ruseşti, cine rezistă mai mult e „mai mare". Cu lăcomia nu facem nicio treabă. Dar de ce să ţinem noi piept acestei otrăvi? – Simplu, pentru că avem nevoie să ne strângem la un loc, să stăm alături unii de alţii, să vorbim, să punem ţara la cale – şi acestea nu se fac decât în locuri publice unde trebuie să faci ceva cu mâinile, cu buzele... Bine-bine, şi de ce să nu bem noi vin îndoit cu apă lungă, sau bere sau altceva mai omenesc?! Nici asta nu se poate, pentru că între noi sunt oameni „de idei noi" şi ăştia sunt de obicei votcari şi trebuie să stai de capul lor să-i urmăreşti, să-i convingi, să-i învingi...Nu insist, dar e uşor de înţeles că generaţia Labiş a fost o generaţie cu pumn de fier în această privinţă, care respira între ideologi şi trebuia să folosească aerul lor. Vorba lui Costache Negruzzi (1844): Nu e totuna să trăieşti ca viermele în hrean ori ca şoarecele în caşcaval. În anii '60-'70-'80 ai secolului trecut erau mulţi care credeau sincer în idealurile votcii, dobândite aici şi acum aceste idealuri, sau venite cu ei cu tot aici – şi cu aceştia trebuia să ne măsurăm toţi, pentru că voiam să-i convingem. Eu am prins coada acestei generaţii (sunt născut în 1950), dar am înţeles că a existat realmente o tendinţă largă de convingere, adică aceşti tineri din poezia labişiană („Trăim în miezul unui ev aprins / Şi-i dăm a-nsufleţirii noastre vamă. / Cei ce nu ard dezlănţuziţi ca noi / În flăcările noastre se destramă") îşi consumau energia cu asta, adică „ei" voiau să ne convingă că e mai bine la colectiv, fără identitate, în socialism şi comunism – în timp ce „noi" aveam ambiţia să-i convingem că avem o personalitate, că suntem frumoşi, inteligenţi, necesari.

3.„Educaţi-vă şefii", un imperativ labişian

Cert este că „greii" ideilor noi se schimbau mereu, învinşi, convinşi, cum vor fi fost – dar veneau mereu alţii şi tot „noi" trebuia s-o luăm de la capăt, să-i îmblânzim şi pe ăştia. Lucrurile se petreceau la fel în cârciumi ori în şedinţe, prin birouri, etc. Cred că generaţia Labiş a lăsat după ea acest obicei imperativ: educaţi-vă şefii, înţelegeţi-i că sunt oameni simpli, din popor, şi n-au avut timp să înveţe multă carte, arătaţi-le frumuseţile scrisului vostru şi al strămoşilor voştri, picuraţi-le în urechi adevărul, obişnuiţi-i cu ideea... În mare, eu însumi mi-am consumat pana ziaristică astfel, îndemnat mai ales de Nicolae Velea (de care am fost mai aproape, nimerindu-mă de pe aceiaşi coclauri: geografia atrage sufletele), adică am spus şi am răs-spus cam aceleaşi lucruri pe cele mai diferite tonalităţi cu putinţă, adică: îmi respingea cenzura un articol? – îl rescriam şi iarăşi îl rescriam, de câte 5-6 ori, până găseam tonul sau până se plictisea ea însăşi... Numai că, un teritoriu cucerit era teritoriu cucerit, şi-l apăram cu străjnicie.

Centimetru cu centimetru am reuşit, în anii '80, să public chiar articole de Mihai Eminescu ce lipseau din ediţia academică, oficială, apoi să dezvolt teoria conspiraţiei, să critic manualele şcolare, să desfăşor polemici pe tema ediţiilor croşetate ori prelucrate din clasici, şi câte şi mai câte. Toate, sau aproape toate – alimentate de filosofia aceasta a lui „picuraţi-le în urechi" pe care o înţegeam din vieţile crailor în jurul cărora mă satelitizasem...Şi în toate încurajat de colegi, mai ales de Nicolae Dan Fruntelată, care mi-a girat chiar publicarea unor texte eminesciene din ziarul *Timpul* pe care ediţia academică nnu le primise. În *Luceafărul* am tipărit, pe pagini întregi, cu argumenmte de paternitate şi comentarii ideatice, vreo şapte asemenea articole eminesciene. Nu

știu dacă vă mai aduceți aminte, sau dacă doriți asta, dar vă amintesc eu, celor care sunt mai tineri mai ales, că era pe vremea marii campanii pentru ediția Eminescu, a volumelor IX-XIII care cuprind publicistica: i se reproșa insistent lui Dimitrie Vatamaniuc, editorul principal, că publică prea multe texte din ziarul *Timpul*, că sunt de ajuns acelea mai calme, mai teoretice, că nu toate notele merită să intre într0o ediție academică. Se sugera, chiar, că nu tot ce cuprinde ediția este eminescian, mai ales cele cu aspect mai înclinat spre pamflet par să aparțină altcuiva, sau să arate un Eminescu prea furios.. Împotriva acestei unde de neîncredere în ediție (susținută, între alții, mai cumpătat, de Alexandru Piru cu care, uneori, purtam discuții în contradictoriu la restaurantul Uniunii Scriitorilor), eu publicam aceste texte, fiind familiarizat cu ziarul *Timpul* ca bibliograf la *Bibliografia Eminescu* ce se elabora la Biblioteca Academiei. Nu mie mi-a venit ideea, eu doar spuneam în stânga și-n dreapta, prin redacție, cum stă treaba – și nimeni altul decât Fruntelată, redactorul șef, nu mi-a zis mai mult decât atât: adu textele, ce atâta tevatură! Și stai, și copiază-le din ziar, și însăilează comentarii, și asta o dată ca să uimim cenzura, a doua oară ca s-o obișnuim cu ideea – până ce, odată publicat primul text eminescian, terenul a fost câștigat și au urmat celelalte. Rezultatul a fost că au încetat rumorile împotriva ediției, și editorii au putut lucra în liniște la lucrul lor.

(Dar niciun text de-al meu nu este primit în această ediție, și nu știu de ce pentru că Dimitrie Vatamaniuc n-a vrut să-mi spună niciodată... Cel puțin cel din 28 iunie 1883, pe care l-am intitulat „Pentru libertatea presei și a jurnalistului", fiind ultimul text publicat de Eminescu la *Timpul* putea fi primit – de altfel, face epocă și acum, după atâta timp. De asemenea, cel din 13 ianuarie 1889, ultimul text publicat de Eminescu: notând un capăt de drum ar fi trebuit, de asemenea, să fie primit. Nicolae Dan Fruntelată îmi spunea, acum în vremea din urmă, că el crede că lui Dimitrie Vatamaniuc nu i s-a dat voie să primească aceste texte, că, deci, ar fi vorba, și aici, de o teorie a conspirației... Nu-mi vine a crede, mai degrabă ascult argumentele lui Dimitrie Vatamaniuc: eu atâta am făcut, mai departe faceți voi, cei tineri. Înțeleg de aici că nu-și asumă răspunderea editorială peste ce a stabilit inițial, că este o atitudine – nu un comentariu...)

4. În excursie de studii cu „Luceafărul"

Revin, însă, la ceilalți prieteni. Grigore Hagiu mă mai ținea în rezerva sufletului și pentru că nu aveam replica potrivită la tipic, mereu îmi trebuia un timp, de cele mai multe ori i-o aduceam a doua zi când trebuia, însă, să refac împrejurările – ceea ce nu-i plăcea mai de loc. Mi-a servit o dată o lecție pe care acum o consider severă – dar atunci, pe loc, n-am prea înțeles-o. Mai exact, cred că m-a folosit drept minge de ping-pong sau șa de bătut ca să priceapă iapa sau cum vreți să mai spuneți. Iată cum a fost. Era pe terenul lui, pentru că ne aflam prin județul Galați într-o obișnuită excursie scriitoricească – și el era foarte cunoscut și respectat. Se afla, însă, într-o alcătuire incomodă, fără amicii de deschidere, doar cu conducerea revistei „Luceafărul" și câțiva tineri redactori și colaboratori – la care se adăugaseră cam toți ziariștii și scriitorii locului, precum și mulți alți participanți de bună voie: în total două autobuze pline ochi de popor, însoțite de nu mai știu câte mașini mici negre, obișnuite în asemenea situații. Din partea scriitorilor gălățeni ne primiseră și ne conducea amicul Slelian Vicol împreună cu Costache Antoniu, dar noi, bucureștenii, făcuserăm fiecare grupuri de voie. Eu am vrut să-l cunosc, desigur, pe Lică Rugină, prieten de-al lui Velea, Iulian Neacșu s-a aflat mai mult pe lângă Viorel Dinescu, și așa mai departe. Ținta era comuna Schela, unde ne aștepta masa – și, apoi, discuții cu cititorii la școală și la Căminul Cultural. Lucrurile au mers strună, pentru că această comună avea un C.A.P. bogat, condus de un om al locului cu multă energie – și mai avea un primar extrem de ambițios care făcuse nici mai mult nici mai puțin decât o minigrădină zoologică pe lângă parcul de joacă al copiilor. Era prin 1986, cred, și desigur că nu mai țin minte amănuntele (numele celor doi, speciile de animale din grădina zoologică pe care, desigur, n-am vizitat-o, etc.). Știu că l-am întrebat pe blândul Grigore Hagiu unde e portul – și el m-a privit cu disperare: „ – Ce port, bătrâne, care port, aicea suntem la Schela!!" – la care eu am avut replică pe moment: „ – Păi, tocmai d-aia, fiind vorba de o „schelă" , asta nu se referă la vapoare, cheiuri, docuri?!..." A dat din cap a neîncredere și m-a lăsat să întreb în altă parte pe ce lume mă aflu. Am aflat repede că numele comunei vine de la un zăcământ de petrol descoperit prin anii '60, și în jurul căruia s-au ridicat schelele, adică sondele, de fapt mai întâi schelele pentru sonde, că nu e totuna nici pentru ei. Schelele au stat, însă, câțiva ani buni în timpul căutărilor, și oamenii au început să numească locul după ele; altfel, dacă aveau în vedere sondele, ar fi trebuit să-i zică Sonda, ceea ce s-a dovedit că lui Grigore Hagiu i-ar fi convenit de minune ca pentru denumirea unui loc predestinat sinonimiilor: și pământul și subpământul alimentează, aici, din belșug sondele, oamenii fiind beneficiari cu portofelul și cu trupul în egală măsură.

5.Dezbateri, dezbateri...

La Căminul Cultural, însă, Grigore Hagiu a ținut să mă prezinte publicului și oficialităților – și să mă întrebe cam prea jovial: „ – Don Giovanni, acum să ne spuneți cu ce ocazie pe la noi, pe la „Luceafărul", și cu ce vă ocupați în timpul liber." (Giovanni era porecla mea – și a rămas, încă, pentru câțiva amici care nu mai fac legătura cu semnificația numelui). I-am răspuns pe scurt că mă ocup de Eminescu, și anume de ziarist, și a urmat un scurt dialog cu intenția de a-mi scoate, chiar și cu cleștele, vorbele din gură. M-a pus oarecum în gardă insistența lui pe o anumnită temă, de pildă: „ – Așa, don Giovanni, Eminescu a fost con-ser-va-tor, auziți, dom' primar: con-ser-va-tor care va să zică!" – dar am zis că cel mai simplu este să ies dintr-o eventuală încurcătură cu adevărul în brațe, și am dezvoltat tema, care pe scurt este aceasta: în toamna lui 1880, după moartea lui Manoil Costache Epureanu, Partidul Conservator se reformulează cu Lascăr Catargiu președinte și un staff format din 10 membri de vază, al unsprezecelea membru al staff-ului fiind redactorul șef al ziarului oficial al partidului, *Timpul*. Da, e drept că mulți comentatori ai lui Mihai Eminescu atrag atenția că poetul critică în egală măsură pe conservatori și pe liberali, dar lucrurile trebuiesc nuanțate. Mai întâi că acum, în 1880-1881, ca redactor șef al ziarului *Timpul*, poetul are mari polemici cu liberalii și aporoape excusiv cu liberalii. Apoi, că ziarul liberalilor, *Românul*, îl numește de câteva ori pe poet printre fruntașii Partricului Conservator. În fine, președintele partidului, Lascăr Catargiu, are o aplecare specială către poet și-l apără în fața unor fruntași conservatori cam nemulțumiți de tonul prea aspru al ziaristicii sale. Cam asta am zis, fără să înțeleg zâmbetele celor din jur – și nici, dar de data aceasta chiar de loc, insistențele lui Grigore Hagiu: „ – Așa, don Giovanni, așa, zi-i înainte cu Lascăr Catargiu..." Îi spunea numele cum ar fi pronunțat un nume de fruntaș politic din perioada interbelică, al lui Mihalache sau Iuliu Maniu, de pildă, cu intonație specială adică, și m-a cam intrigat.

„ – Dar ce-aveți, oameni buni, cu Lascăr Catargiu ?! Va fi președintele Partidului Conservator până la moarte, în 1899, a fost prim ministrul României de mai multe ori, ministru de intrene, a fost un aproipiat al lui Alexandru Ioan Cuza. Caragiale îi face unul dintre cele mai frumoase portrete de oameni politici de la noi, a fost un bărbat de toată isprava – și, pe deasupra, prieten și protector al lui Mihai Eminescu...." „ – Da, don Giovanni, și a avut statuie în Piața Romană din București, eu am apucat-o, ședeau porumbeii pe chelia lui cum stau astăzi pe a lui Lenin din Piața Scânteii, și a avut și bulevard în București, și case..."

6.Cum scăpăm de istorie...

Acest dialog între mine și Grigore Hagiu pe scena Căminului Cultural din Schela a rămas de pomină. Poetul a încheiat cam așa, după câte îmi aduc aminte: „ – Dom' Primar, vă rog să-i arătați sediul C.A.P.-ului nostru acestui harnic eminescolog."

Cred că ați înțeles, stimați cititori, și nu e nevoie să continui: mă aflam exact în comuna Lascăr Catargiu, înființată de acesta la 1894, al cărei nume a fost schimbat în Schela la 1964 grație venei de petrol care a dat semne de viață la ivirea vremurilor noi. Subpământul i-a ajutat pe „votcarii" epocii să scape de istorie, să nu se mai împiedice într-un nume care evoca frantomele trecutului negru burghezo-moșieresc. Iar acum, sediul C.A.P.-ului era,

desigur, exact conacul fostului Preşedinte al Partidului Conservator, locul unde acesta se întâlnise de atâtea ori cu P.P.Carp, Titu Maiorescu, Al. Marghiloman, Tache Ionescu, Nicolae Filipescu şi atâţia alţi fruntaşi politici români. Nu mă avertizase nimeni înainte de această excursie scriitoricească, iar Grigore Hagiu, Blândul Grigore Hagiu, a înţeles – şi a vrut să le servească „schelenilor" (că altfel nu le-oi zice, de pildă „scheleticilor"...Vedeţi că de la numele astea scubilitice nici nu prea poţi să faci derivate) o lecţie de istorie cu ştiinţa de carte a unui neştiutor al locurilor, ca mine.

Demonstraţia i-a ieşit de minune, dar nici eu nu m-am lăsat, şi, după ce am văzut în grabă sediul C.A.P.-ului, i-am zis acelui primar fruntaş de comună fruntaşă: „ – Bine, dom'le, aveţi bani să faceţi o ditamai grădina zoologică şi nu puteţi să vă construiţi un sediu de C.A.P. ca să lăsaţi istoria să se prăfuiască în pace?!"

Discuţiile au continuat, desigur, pe ton glumeţ, cu mici înţepături, cu „asta este" la tot pasul... A mai intrat în vorbă o tânără moldoveancă, brunetă, cu faţa măslinie, într-un taior albastru închis, foarte afectată, spunând că este secretară la şcoală... Se numea Ecaterina Carp, nici mai mult nici mai puţin...Am aflat că la şcoală sunt vreo 15 elevi cu numele de familie Carp, vreo 17 Catargiu... Şi spunea, nu fără o oarecare mândrie, oricât de resemnată vi s-ar părea astăzi: „ – Chiar dacă ni s-a schimbat numele comunei, prin numele noastre de familie ne păstrăm identitatea, rămânem neamuri de Carpi, Catargii, Filipeşti..."

Da, domnule Grigore Hagiu, ai dreptate, să ne educăm şefii, să le sporăvăim istoria la ureche, iar şi iar, până-i convingem, dar cu asta ce-am făcut? Să te cheme Carp şi să nu ştii cine a fost P.P.Carp, Catargiu, şi la fel...Dar dacă ne-am chema Eminescu, Bălcescu, Arghezi, Cantemir, Brâncoveanu? Am putea (am fi putut) să ne convingem, să ne învingem şefii şi să ne dea voie să purtăm aceste nume. Ei ar fi dispuşi, în loc să le recităm *Scrisoarea III*, partea a doua, noi am fi bucuroşi...

Şi uite aşa s-a consumat filosofia îmblânzirii scorpiilor care ne răpea timpul, şi mie, şi lui Grigore Hagiu, şi atâtor altora, în ultimii ani de comunism.

7.P.P.Carp şi trădările carpatine

Ce-o fi având lumea şi cu cu P.P.Carp, de fapt? A fost unul dintre cei mai importanţi oameni politici ai timpului său, a făcut multe legi şi a salvat chiar monarhia într-un fel. Da, a fost împotriva curentului în războiul întâi mondial, a cerut să intrăm în luptă alături de Germania şi Austro-Ungaria, cu care aveam un tratat de alianţă semnat în secret în octombrie 1883. Asta, însă, a făcut-o din loialitate, ca şi Maiorescu – şi, de fapt, ca şi Carol I. Ei semnaseră tratatul secret de alianţă din 1883, cu Tripla Alianţă. S-a ajuns aici din necesitate stringentă: în 1881, când s-a ridicat România la rangul de Regat, Austro-Ungaria a avut pretenţii ca să fie de acord. A cerut să i se dea în exclusivitate comerţul pe Dunăre şi organizarea fluviului, ceea ce făcea, practic, din întreg fluviul teritoriu austro-ungar. Guvernul (I. C. Brătianu) a promis asta, deşi era o pretenţia atât de exagerată – dar a organizat în ascuns declararea Regatului la 14 martie 1881 (într-o şedinţă de noapte a liberalilor, după o zi, 13 martie 1881, când parlamentul a discutat aprins, aproape 8 ore, libertatea presei pornind de la ziarul *Timpul*; s-au citat şi citit amplu articole de M. Eminescu în şedinţa aceea), după care a demisionat lăsându-l pe Dimitrie Brătianu să se ocupe de serbările de la 10 mai. Acesta, ca prim ministru, a condus ascunzându-se de reprezentanţii marilor puteri, mai ales de cei ai Austriei, dar imediat după serbările de la 10 mai izbucneşte în Europa ceea ce s-a numit Chestiunea Dunării: au fost date pe faţă promisiunile neonorate, s-a sesizat mai ales Franţa... Riscul maxim ar fi fost ca fost factum regatul și regele să nu fie recunoscuţi pentru că nu se respectaseră înţelegerile anterioare. Cine a scos România din acest clenci politic? – P.P.Carp. Acesta era cunoscut şi preţuit de marile puteri, avea uşile deschise la toate cancelariile – făcea politică pe banii lui, nu din buget. Timp de doi ani a negociat cu Austria, şi în 1883 a reuşit acest compromis: România să intre în Tripla Alianţă şi prerogativele regale sunt recunoscute. A fost o izbăvire – chit că s-a făcut cu sacrificarea conştientă, intenţionată, a Ardealului (fiind în alianţă, România nu mai putea emite pretenţii la aliaţii săi, era un fel de casă comună). Tratatul trebuie semnat acum, la 28 iunie 1883, numai că presa a prins de veste şi a început să agite brusc chestiunea Ardealului. Mai ales Eminescu, prin ziarul *Timpul*, asprește grav tonul.

Tratativele secrete riscau să se întrerupă – de aceea telegrafiază P. P. Carp cerându-le prietenilor: *„Şi mai potoliţi-l pe Eminescu".* Chiar se vor întrerupe aceste tratative, oamenii politici români mergând în spaţiul german pentru concedii şi discuţii – iar în toamnă tratatul se va semna. Vedeţi dumneavoastră, politica instinctului naţional, suscitată de Nicu Filipescu ori Tache Ionescu, cerea imperios ca la 1914 să ne apărăm Ardealul şi să trădăm alianţa. Dar...această trădare, şi aceste trădări...Ni s-a scos numele... P.P. Carp spunea, după război, că România are atâta noroc încât nu-i trebuiesc oameni politici.

P.S.

1. Către gazda noastră. Lapsus chalami: nu preluaţi, ci păstraţi. Şi Mircea Micu a avut o emisiune cu titlul (aproximativ) *Cafeneaua literară*, la care am participat ani de zile (nu mă întrebaţi când, etc). În fond, orice cafenea este literară, depinde de cafea – nu de cafegiu.

2. Înţeleg că e fatal ca dl. Jean Dumitraşcu să-şi continue campania anticeauşiştilor (la 30 de ani şi mai bine de când cu împuşcarea eponimilor), pentru că a făcut filosofia şi are pasiunea arhivelor. Nu vreau, în acest caz, decât să atrag atenţia cititorului avizat asupra paradoxului: dânsul nu vede pădurea din cauza copacilor. Adică eu îi spun că buchetul de intelectuali uniţi sub umbrela *Luceafărul* a apărat cultura română la vremuri grele – dânsul îmi răspunde că da, dar apoi mitraliind câte unul-câte doi. Are de gând să mai scrie despre Artur Silvestri, Iulian Neacşu, Mihai Ungheanu, Niculae Stoian... Păi... cine mai rămâne de la *Luceafărul*? Probabil va „trage" şi în Edgar Papu, Dan Zamfirescu, Paul Anghel. Ioan Coja... Să ne explice, totuşi, filosoful cum e cu putinţă ca un mecanism să funcţioneze – în timp ce (toate) componentele lui sunt stricate. Dacă face critică literară (eu nu observ decât texte de întâmpinare din partea lui) să înveţe bine, dar bine de tot limba (oricare limbă în care se exprimă), pentru că logica discursului acolo stă. Şi să înceteze cu interjecţii de tipul „Genial, nu? Dar, da, sunt răutăcios, e o poezie tâmpită, în dezacord cu restul". Tâmpeniile... nu sunt critică literară.

N. GEORGESCU

Adam - povestea unui înger cu cheia la gât

Un documentar care împarte la trei ceea ce conturează primul documentar despre poetul, traducătorul şi academicianul Adam Puslojic. Premiera a avut loc în cadrul Festivalului „Nichita Stănescu" de la Ploieşti, pe 29 martie 2023. Ne întâlnim în film cu Cezara Dafinescu, Constantin Cotimanis, Ioana Flora, precum şi cu voci din lumea literară: Ioan Cristescu - directorul M.N.L.R., Varujan Vosganian, Î. P.S. Calinic, arhiepiscopul Argeşului şi Muscelului, Nicolae Oprea, Mircea Bârsilă, Gheorghe Pârje, Alexandru Peterliceanu, Mircia Dumitrescu, Anastasia Stoiciu, Stefan Tomasevic, ambasador al Serbiei în România, şi mulţi, mulţi alţii. Filmul durează 47 de minute şi reprezintă prima încercare de a pune în lumina reflectoarelor o atitudine... clocotristă! Vor urma încă două episoade: „Adam - nunta de semne" şi cel de al treilea, „Adam - Clocotristul Zorilor". Un film emoţionant, un film realizat de Florian Silişteanu.

Puteţi urmări trailerul filmului aici https://www.youtube.com/watch?v=qQ_exoPW8_E&t=47s.

Magda URSACHE

Denk și Erato

Şerban Codrin Denk nu face parte din nicio generaţie: nici a lodenului kaki şi a cămăşii rabattu, tipice activiştilor PCR, nici a papionului, nici a tenişilor, nici a adidaşilor, nici a celor în blugi, cu atât mai puţin a celor care caută aţa din tanga Poeziei. Cu ironia ei fină, Lucia Negoiţă, în *Ademeniri*, îi avertiza pe cititori că „generaţia cu cheia la gât face loc generaţiei cu mască la gură”. La propriu şi la figurat. Iar Denk e un răzleţ, greu de încadrat între şaptezecişti, optzecişti, nouăzecişti...sau între poeţii de formula nu unu, ci o sută, ai României literare”. Am spus din nicio generaţie?Rectific: cu siguranţă, face parte din „generaţia” lui Budai-Deleanu, Alecsandri (*Mioriţa*, crede el, a ieşit din capul lui Alecsandri, ca Minerva, nu din capul bunului păstor, cum cred eu), Arghezi, cei trei B, Nichita Stănescu, Dimov..., nume-emblemă ale generaţiilor poetice (ca grupări bio-psiho-istorice, aşa cum formula Mircea Vulcănescu). Am conchis împreună că, pentru secolul ce trecu, numele-emblemă sunt Rebreanu şi Călinescu, în ciuda multor detractori, de genul unu şi de genul doi.

Cu gândul la Maurice Jean Lefevre (în *L 'Herne*, 1964), care a întrebat „Cine a scris Borges?”, l-am întrebat şi eu, într-una dintre conversaţiile noastre năstruşnice: Denk, cine a scris Shakespeare? şi el mi-a răspuns: „Dicţionarul,Ursamare!” Aproape m-a convins că deţine un dicţionar mic, de buzunar şi că în el încape tot şi tot: Ghilgameş, Iov, Homer, Apollo şi Oedip, poeţii japonezi şi persani, povestaşul de pe Strada Nisipurilor, Dante, sutrele, psalmii lui David (dar şi cei transpuşi de Şerban Foarţă în *Hexachordos), evangheliile* (dar şi cea –zice-se- dictată de Iisus lui Ioan), cruci, Suluri ale legii,Odiseea şi Vechiul Testament, ode şi epode, rishi zen, *Eneida*, Eschil şi O' Neill, Boccacio şi Ionesco, Vergiliu şi Basho Matsuo, meşterul Villon, Domnul Montaigne şi Doamna Venus, Ali Baba şi cei 40 de hoţi, „Baudelaire, ediţie bibliofilă”, ba chiar cărţi proiectate şi nescrise. În dicţionarul din buzunarul drept, încape Denk însuşi cu Macedonski al lui (şi versul emblematic „Oh, viaţa încâlcită/De la creştet pân' la fund”), cu Bacovia (v. „Nu râde, ci prefă-te că-mi citeşti”), cărţile de nisip şi autoportretele pe nisip, Troienele şi Venus, „cinci evrei deştepţi în fel şi chip învăţători ai lumii, Moise, Iisus, Marx, Freud, Einstein, ca să urlăm excedaţi: „ Nu ne mai astâmpărăm? Ia-ne, Doamne, cuvintele!”

Şerban Codrin Denk şi-a construit universul poetic cu trudă şi cu risc. L-a făcut de neimitat, dar şi uşor de recunoscut. A, e Denk! exclam când îl imită vreun fan haiku-ist. După ce mi-a recitat la telefon „Ars de arşiţă/Pământul din greu arând/În fierul de plug”, am găsit cu cale să-i spun, cu toată încrederea : Aici eşti Denk, nu altcineva.

Când merge în parcul din Slobozia să mai ivească un haiku (poemele într-un vers se scriu –e ştiut – mai greu decât o epopee) se vede treaba că acolo e o temperatură interesantă, propice *poezierului* (mulţumesc, Clara Toma!). „Haiku, marea poezie cu fusta scurtă”, mi s-a mărturisit lugojanul Remus-Valeriu Giorgioni, luptând cu mareea de metafore inumerabile, pentru Thalassa lui.

„Din cele mici se cunosc cele mari ”, ar spune etnosoful anonim. Asta când e vorba de haiku, nu de poemele sale debordante. Denk e debordant, privind imaginaţia lexicală. S-a diagnosticat singur astfel şi n-a greşit. N-a greşit nici Zenovie Cârlugea numindu-l *abundent*, în „Acolada” de martie 2023: „Imaginaţia poetului este de-a dreptul uluitoare, trecând prin mitologii şi culturi cu uşurinţa unui survol livresc şi totodată plin de semnificaţii, când nu ar fi taxat de preţios cu premeditare şi prolix în realizare” (*Spirit ocular şi viziuni apocaliptice).* Aprob practica zen(ovie), a intuiţiei. E *abundent* Denk. Mie îmi evocă o albie adâncă de apă vijelioasă, cum se vedea Arghezi pe el însuşi.În cuvintele magului din Mărţişor: „un râu de slove pe albia cărţii”, din „Adevărul literar şi artistic”, an '30. Premeditare? Da. Prolix? Nu. Prolix e doar pentru jumătăţile de poeţi, călărind pe jumătăţi de iepuri şchiopi, cu ego-ul dând pe dinafară. În faţa colii albe de hârtie trebuie să ai cuviinţă şi smerenie. Dar să-l las să se audă, reproducând un fragment din *Baladă cu abundenţă de oferte şi vizitatori la Târgul Mondial al Religiilor*:

„ Confucius, papi, un guru spune glume,
Iov, Luther, ceară, lume, soro, lume
Stihare, Dalai Lama, cucuvele,
La noapte se aşteaptă-apoteoza
Cu jocuri, ploi dumnezeieşti de stele,
Dar până-atunci, crini, sutre pe tejghele,
Iar Mozart dirijează Lacrymosa.”

(*Baladierul CCCXV*)

Nici că-i pasă lui Denk de califul Omar care a dat foc bibliotecii din Alexandria, considerând redundantă toată literatura faţă de unicul lui Coran, ba chiar satanică. Să existe doar Coranul, atât! a vrut incediatorul. Denk ştie de la greci că, la Apokatastasis, toate creaturile, inclusiv Demonul, se vor întoarce în izvorul de unde au provenit. Poetul slobozean nu se teme de redundanţă şi are în grijă cel mai cuprinzător dicţionar, unde încape întreg „bâlciul deşertăciunilor” contemporane, cu cele mai afurisite episoade, culmea fiind Pandemonium, centrul Infernului (evocat cândva de Milton), dar şi cu dictatori demenţi, monştri ameninţători, războaie. Denk e sigur că ar salva de foc *Eneida*, tot teatrul grec, mai ales Eschil, Euripide, Seneca, însă neapărat *Ţiganiada*. „Cărţile supravieţuitoare” (sintagma lui Virgil Podoabă) sunt mai puternice decât focul care le arde.

Borges l-a inventat pe Pierre Menard ca autor al lui *Don Quijote*. Denk s-a vrut - şi a reuşit - contemporan cu Budai-Deleanu. Ba chiar... predecesor, cum ar fi fost, în ficţiune, Menard lui Cervantes. Don Quijote e scris din nou de Menard. Un cititor complice poate face asta cu cartea pe care o citeşte: o rescrie. Denk e destul de nebun să se creadă Budai. I-am spus-o, la telefon: „Ei, fiecare cu ţiganul lui”, mi-a răspuns uluitorul poet, care este şi grav şi ludic, şi muzician şi colorist, şi ironic şi liric, şi sigur de sine şi, rareori, neîncrezător. Un pic de nihilism nu strică (atunci când vine vorba de Ioan Alexandru), dar Denk e altfel de demitificant: demitifică pe

cine trebuie, nu pe Eminescu. Rătăcirile contra lui Eminescu îl indignă. Nu dă doi bani pe cei cinci versificatori la legătură, neo- avangardiști sau neodadaiști. Ia să ardem noi toate cărțile, inclusiv pe ale noastre, ca nu cumva să încremenim în proiectul Eminescu! De ce? Ca să se scrie cu vederea primă, mai exact primară? Ideile poetice vin prin cultură, nu-i chip altfel. O spune Ion Papuc, în Prefața la *O sută și una de poezii,* Editura Academiei Române, 2020, intitulată *Un altfel de scriitor:Şerban Codrin*: „Cine crede că poezia e rodul, expresia imediată doar a unei simțiri inedite, și nu rezultatul erudiției, se înşală profund cantonându-se în teritoriile culturii minore, ale folclorului."

Pentru *Doctor Faustus,* Thomas Mann a citit enorm,de la Luther la teatrul medieval englez, de la Goethe la Herman Hesse.Şi cât o fi citit Hesse pentru *Jocul cu mărgele de sticlă*! Aşa face şi Denk. Numai că, în cazul lui, e vorba de talent nativ.Or, cel cu talent nativ e spontan,original, expresiv, profund. Denk poate fi şi straniu, şi anxios: „Sinucigaş plonjez într-un real imposibil" (*Cassandrierul*). Stranietatea şi anxietatea lui ar fi mult plăcute lui Harold Bloom, canonizatorul.

Am asistat, de la distanță, distanțată deci, la vremea când Denk a fugit într-o femeie: Cassandra cea năprasnică. Ca să se întâmple asta, a re-descoperit marile culturi, greacă şi latină, cu marii lor filosofi. Iar în discursul Cassandrei se regăsesc şi regele Lear, şi brahmani şi muscali, şi Tla şi Lenin, şi Hitler şi blândul Iisus. A lucrat la greu. Numai eu am citit 4-5 variante de final ale piesei de teatru, ultima fiind de-a dreptul fabulos-stupefiantă. Denk a vrut s-o răzbune pe Cassandra, fiica lui Priam şi a Hecubei. Fata îl refuzase pe Apollo, care îi dăruise ochiul profetic, dar îşi luase înapoi darul, ca orice bărbat mărunt, care primeşte un refuz. Cassandra, strigând adevăruri, n-a mai fost crezută niciodată, de nimeni. Doar de Laocoon. Violată de Ajax, după căderea Troiei, e luată de Agamemnon; sfârşesc amândoi, omorâți de nevasta geloasă, Clytemnestra. Destinul tragic al Cassandrei dramaturgul Denk îl rescrie altfel decât Eschil. Nu-l devoalez, aştept s-o facă un regizor capabil, dar pot spune că, întrevăzând planeta albastră agonizând, Denk însuşi devine o Cassandră masculină. Mai ales într-o artă poetică din *Baladierul*, unde doamna poezie cu condurul găurit vrea să fugă, să se ascundă de veleitari : „În lumea ruptă de-orişice minune/Nu mă păzeşte nicio rugăciune", deşi ar putea găsi cel mai ferit loc: „Biblioteca mea de balamuc".

„Descheiat la inimă", Denk o mângâie pe Erato, „cu obrăznicie şi bravadă", preamărindu-i „regatul triunghiular", triunghiul de aur dintre coapse, dar şi pe Afrodita. Şi tot altele, şi altele, dând năvală : mulatra lui Baudelaire, o țigancă blondă „cu nume de ruşine", dar şi o Cleopatră tot blondă, curtezane neliniştite şi „dârze Messaline". Pe George Sand, în plictis „de-atâți amanți cu geniul suferinței", o ocoleşte, ca şi pe „Ecaterina explorând misterul/Unui harem de-argați cu decorații", ca şi pe Pena Corcoduşa. Însă nu putea lipsi „numai una", „cea mai impudică şi scandaloasă", devorând mărul cu gust de Paradis! „Perfect maestru în diversiuni/ Un sân îți şlefuiesc nebun la toate,/De nu-l încap o mie de carate,/Pe când mănânci cu-ambiție căpşuni/ Muşcate într-un stil tendențios..." Îl surprinde pe Apollinaire cu vergile lui, dar şi pe Emil Brumaru : „Brumaru într-o gară, de ruşine/Ridica fusta lucrului în sine". Erotismul prea intens (sfioasă, „luna frustrată" iese din ramă), senzualitatea în exces sunt corectate de umor (destul de grosier uneori, ca în *Balada cu Ileana Cosânzeana şi cele trei dorințe de îndeplinit)* şi de sarcasm.

În ciuda laboratorului său unde fabrică poezie (verbul a fabrica mi l-a inspirat Benn: „Sunt prismatician, lucrez cu sticla"), şi unde, alchimic, se formează cristale de cuvinte, Şerban Codrin Denk rămâne prea puțin aflat sub lentile critice, nemageriat, nelistat de „România literară". De ce? E prea bun? E prea greu de analizat? Ce mai vrei, i-am spus aflându-l mâhnit. Cine nu şi-ar dori să scrie despre el Ion Papuc, Th. Codreanu, Ion Pop, Vladimir Udrescu? Te afli, în istoria literară a lui Ion Rotaru, de ce ți-ar păsa de laudele aduse unor orătănii de curte? Nu figurezi în plutonul al treilea din lista „aleşilor", a canonicilor oficiali, listă care a provocat mici războaie înainte de marea cernere? Atâta pagubă! Nici Trakl n-a fost vizibil în epoca sa, nici Rimbaud. Eşti în lista refuzaților pe numele lor Coşbuc şi Goga, Macedonski, Vintilă Horia, Horia Stamatu, Sandu Tudor. Lipsesc, din lista 2019, Horia Bădescu, Radu Ulmeanu, Paul Aretzu, Virgil Diaconu, Adrian Alui Gheorghe (i s-a repartizat rolul de evaluator-decident, nu de poet, ceea ce înseamnă că nu i s-a dat notă de trecere între cei 100, ca lui Gârbea, Chifu, Iaru; iar Gârbea şi-a însuşit două roluri: unul de poet canonic şi altul de jurizant canonizator, şi-i posibil să devină lectură obligatorie în şcoală). Aşadar, Denk, eşti într-o bună companie, stai liniştit în turnul tău înclinat, nu din Pisa, ci din Slobozia, unde există şi un ...Tour Eiffel. Dar cine ar crede că-i cel autentic? De acolo de sus, ai putea vedea că țestoasa răbdătoare va atinge linia de sosire înaintea iepurelui, iar melcul performeur al lui Vasile Gogea, autor de *melcopee*, va câştiga detaşat cursa cu furnica.

Guvernul literar conduce de la Bucureşti. Ce atâta localism creator? zic centriştii. *Genius loci* e caduc. Mereu centriştii vor fi supraevaluați, iar mărginaşii – subevaluați, considerați, cu sintagma lui Ancelin Roseti, „infanterie şi plevuşcă". Reclama centrului face presiune mare pentru favoriții lui; ceilalți, insignifianții din Satu Mare, din Cluj, din Lugoj, din Suceava, din Botoşani, din Timişoara reuşesc fără loc pe liste, cum se întâmpla pe vremea admiterilor la facultate: cine deținea dosar politic bun avea loc asigurat, chiar dacă lua 5; picau cei cu note mari.

Ai busola ta, n-ai nevoie de topuri şi nici nu scrii după o regulă obligatorie, impusă de critificționari. E mai bine, în opinia mea, să fii necanonic neacceptat, oferind un tipar nou, decât canonic acceptat, compunând după tipare deduse. Şi de ce sunt poeți necanonici, de prisos, Romulus Vulpescu, Gheorghe Istrate, Leo Butnaru, Dan Anghelescu, Aura Christi, Octavian Soviany, dar performant-canonice Nina Cassian şi Maria Banuş? Poate şi Dan Deşliu şi Veronica Porumbacu ar fi încăput în lista aceea, înghesuiți unu-ntr-altul.

În discuțiile matinale, pe care le considerăm pauze de lucru, îi spuneam lui Şerban Codrin că proza mea (şi oricare alta) nu apare din neant. Sâmburele e realul.În fiecare ficțiune e un sâmbure de real. M-a certat: „De ce eşti inconsecventă?De la tine ştiu că realitatea e literatura. În rest, toate-s cuvinte. O spune şi Biblia."

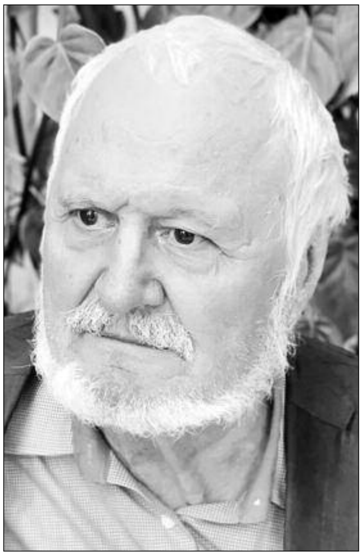
Discuția a lunecat spre Doinaş: Baladierule, tu ştii bine că jocul secund, al iluziei, omoară şi el. În *Mistrețul cu colți de argint*, prințul din Levant, căzut în patima vânătorii, are iluzia că nu argintul apei luceşte, ci colții sălbăticiunii. „Taci!", îi spune servitorului isteț şi îndrăzneț, care vrea să-l aducă la realitate. Sclipea apa, sclipea iarba, luna, nu ochiul sticlos al fiarei. Numai că nici apa, nici iarba, nici luna nu-l sfâşie în colți pe levantin, ci chiar mistrețul. „Taci!" Prințul nu-l vede pe cel real, care-l ucide, şi-i cere slugii să sune din corn, până-n moarte. „Şi cornul sună, dar foarte puțin", până se lasă ceața. *Corn în ceață* poate începe un haiku, pe care i-am sugerat să-l scrie. O să-l scrie. Denk a întors ce-am zis , cu dichis, dar, până la urmă, am conchis împreună că n-a fost iluzia prințului, ci altă realitate. La urma urmelor, dacă Adevărul, Binele, Frumosul sunt concepte deschise, de ce n-ar fi şi Poezia? „Şi narațiunea", m-a completat Denk. Pentru că veni vorba de Levant, i-am spus că-l concurează serios cu *Țiganiada* pe Cărtărescu.

Închei, parafrazându-l pe Maurice Jean Lefevre (şi nu cunosc altă întrebare mai elogioasă) :

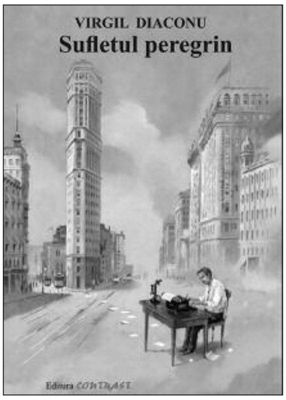
Dar cine-l scrie pe Şerban Codrin Denk?

Şerban Codrin Denk

Virgil Diaconu sau poezia vehementă a unui iniţiat*

O încercare de a comenta poemele lui **Virgil Diaconu**, dintru întâi presupune parcurgerea unei bibliografii analitice, unde sunt cuprinse câteva cărţi atât teoretice cât şi critice, de atitudine. Poetul este autorul unui eminent volum „Biblia literară şi Biblia dogmatică"; mai înainte apăruse „Biblia literară", probabil o primă parte a celui deja amintit. În definitiv, Biblia este o „bibliotecă" în mare măsură literară, iar teologii sunt criticii ei, analiştii, comentatorii, hermeneuţii. Actualul volum de versuri, **„Sufletul peregrin"***,) se încheie cu un „Tratat de poezie sau Îndreptări pentru poetul tânăr", unde autorul afirmă: „Poezia pune două mari probleme: prima este aceea a modului ei de a fi, deci a artei sale poetice, a conceptului sau a canonului pe care îl întrupează şi îl exprimă, iar a doua este aceea a evaluării şi

promovării, deci a destinului pe care poezia îl are în lume." Specificările sunt atât de grele, încât sperie, artă, canon, evaluare, promovare, concepte pentru teoreticieni cu ştaif, nu pentru „Mai am un singur dor". Ancheta literară devenită carte de referinţă „Poezia canonică românească" demonstrează precaritatea clasamentelor în literatură, mai ales când apare prea evident scopul caraghios, revizuirea canonului clasic, cu Mihai Eminescu în top şi înlocuirea cu un poet optzecist multipremiat internaţional şi fruntaş în topurile de vânzări pe piaţa de carte (bestseler). Vasile Alecsandri, mai onest, avusese un răspuns: „Cu-atât mai bine ţării şi lui cu-atât mai bine!"

Virgil Diaconu făureşte „multă dinamită lirică, poetul aruncând în aer indiferenţa noastră cronică faţă de poezie (şi faţa de orice altceva)" (Alex Ştefănescu). Bineînţeles, aceste cărţi teoretice şi polemice trebuie citite, studiate, reflectat asupra lor pur şi simplu pentru frumoasa demonstraţie că un creator adevărat este un om de elevată cultură, care atrage atenţia, mai ales începătorilor, că poezia este un teritoriu sensibil, dificil de cucerit fără mijloace subtile, în lipsa harului, a talentului, repet, a culturii, în orice caz, în poezie sunt mulţi veniţi, puţini aleşi tocmai de artă, canon, evaluare, promovare. Problemele, la orice nivel, sunt grave şi vechi şi prezente în toate culturile: scriitori mai puţin importanţi sunt promovaţi, scriitori geniali sunt marginalizaţi, ca la barieră, căţeii trec pe dedesupt, îndrăzneţii sar pe deasupra, titanii aşteaptă să treacă trenul-fantomă.

Acest Doctor în Literatură fără doctorat, acest Doctor Honoris Causa fără Laudatio, acest bard cu operă scrisă şi răscrisă, acest înţelept al poeziei în dialog cu înţelepţii poeziei din trecut, cu înţelepţii poeţi din Sumer şi Babilon, cu înţelepţii poeţi şi profeţi biblici, cu înţelepţii poeţi moderni are don quijotesca naivitate să îi caute pe înţelepţii poeziei de azi. Îi găseşte, nu-i găseşte? Acest cavaler al nobilei figuri are bănuieli în ceea ce priveşte dibuitul cu felinarul a unui poet, însă primul suspectat şi nimerit este chiar Virgil Diaconu, poet răscolitor, vizionar, caustic, liric ca o liră în mâna unui maestru, plin de întrebări fără răspunsuri, având răspunsuri la nicio întrebare, conştient până la durere fizică prin ce momente nefavorabile trece poezia, acum şi aproape întotdeauna, tocmai de aceea, precum profetul Isaia de odinioară, mai inventează o religie, fie chiar a poeziei, şi este în căutare de slujitori ai altarelor, într-o lume de sacerdoţi fără spirit literar.

Din opera unui astfel de creator tranşant în tot ce afirmă, „Nu am fost şi probabil nu voi fi/ niciodată un om obişnuit". Poemele-arte poetice pot fi considerate fişe de temperatură, părţi ale autoportretelor sale, compuse din linii directe, păstoase, încărcate cu violente contraste, precum în tablourile lui Vincent van Gogh: „Deosebirea între mine şi voi/ este aceea că eu trăiesc din lucruri bizare - / floarea de cireş face pentru mine/ tot atât cât un vers de Eminescu,/ păsările cerului cu care mă întâlnesc uneori/ preţuiesc cât mângâierile mamei./ Cât despre vrăbiile care îmi cântă la fereastră,/ ele fac tot atâta cât Boleroul lui Ravel./ Şi eu mă rog Domnului să nu aleg niciodată/ între muzica stelelor şi muzica certăreţelor vrăbii." Pe acelaşi ton categoric, pentru că poetul îşi joacă rolul cu seriozitate şi solemnitate minată de autoironie atroce, mărturisitorul comentează şi arată cu degetul spre ceea ce vede împrejur şi nu-i convine, pentru că lumea îşi are propriile reguli limitative în ceea ce priveşte expansionismul revelator: „Vezi, vrăbiile din capul copacului sunt chiar versurile mele,/ care ciripesc toată ziua în urechile surde ale mulţimii;/ mulţime care fireşte nu le dă nicio atenţie." Aşadar, surzenia şi lipsa de atenţie sunt dramatice pentru bardul care se adresează mulţimii. Totuşi, dintotdeauna a fost aşa, homerizii la petrecerile bazileilor cântau ceea ce le era comandat şi mângâia orgoliul gazdelor, altfel ar fi fost trataţi mai drastic decât cu lipsa de atenţie, bătuţi, alungaţi. Concluzie amară, dar şi limitativă la forţa propriului mesaj, poetul încearcă să se resemneze: „În rest, suntem la fel, am spus, numai că uneori cartea care este scrisă pe pieptul meu/ începe să vorbească singură, ca acum.../ Da, eu niciodată nu am putut să îmi înving Îngerul/ şi l-am lăsat să mi-o ia întotdeauna înainte.../ El va merge întotdeauna înaintea mea,/ iar eu pesemne că nu îl voi ajunge niciodată din urmă." Revin cu observaţia, cartea este tatuată pe pieptul poetului, vorbeşte în locul creatorului, iar Îngerul, mesagerul divin, are misiune de Înaintemergător, nicidecum rol heraldic, ci pur şi simplu punitiv. (*Sufletul peregrin*).

În acelaşi timp, acelaşi bard este Ceasornicarul: „Ceasul din turn strigă la mine cât e noaptea de lungă. Auzi?/ Strigătele războinice ale ceasului!/ El mă urmăreşte pas cu pas,/ deşi în afara legăturilor mele secrete cu vrăbiile eu nu ştiu/ să-i fi greşit cu ceva./ Încerc să nu-i dau atenţie şi să-mi văd/ mai departe de călătoriile mele printre vrăbii şi şobolani/ printre şoaptele de dragoste ale sulfinei şi gândurile mele/ războinice. Încerc să-mi văd mai departe de călătoriile mele/ printre cărţi. Să-mi văd mai departe de călătoriile mele,/ dacă Maica Domnului tot m-a aruncat din braţele Sale în lume." (*Ceasornicul*). La ce face aluzie ultimul vers? Nu cumva poetul odată ajuns pe lume devine un alt Iisus, cu destinul său de a ridica, de a vindeca rătăcirile urâtului şi de a o curăţa de păcătoşenia, abjecţia unei lumi fără poezie? (Agnus dei, qui tollis pecata mundi).

Poemele bardului de la Piteşti (sau de la Râmnicu-Sărat?), zeci şi zeci şi zeci,

adunate în multe volume, propun o remarcabilă condensare ideatică, se cer minuţios cercetate cu încetinitorul în secolul tuturor vitezelor. Poetul aude în permanenţă „glasurile mamei care mă cheamă/ din depărtarea grădinii, din albastru”, prin urmare „Eu stau în fiecare seară la masă cu aceste voci./ Tristeţea din capul mesei face ocolul lumii/ şi se întoarce, de fiecare dată la mine.” Ameninţările asupra spiritului său prea iscoditor vin de pretutindeni, aspre şi neînduplecate, ceea ce îl obligă pe poet să se apere de soldaţii ceasului, care, noaptea, îi invadează camera, cărţile rămase deschise: „Aşa că până la urmă va trebui să îmi strâng/ toate oştile risipite în crâng şi să accept lupta./ Şi să închei noi alianţe cu slujitorii luminii/ şi cu popoarele nordice; cu hoardele migratoare,/ cu Pădurea şi Austrul./ Va trebui să aduc la zi vechile mele tratate cu vrăbiile;/ cu graurii şi mierlele./ Tratate din vremea când toate erau un ciripit/ şi o bătaie de aripă./ Când toate locuiau într-un cuib: în mâna Domnului.” Eul liric este pus pe fapte: „Eu locuiesc într-un ceasornic./ În noaptea aceasta gândurile mele vor pleca la război”, unde soldaţii tocmai sunt respinşi şi „legiunile de vrăbii au dărâmat deja cu trâmbiţele lor/ zidurile întunericului. Ierihonul nopţii.” (*Ceasornicul*). Vrăbiile, ceasornicarul, Domnul, soldaţii devin simboluri în poezia lui Virgil Diaconu, alături de multe altele, relevate pe parcurs. De multe ori forma parabolică trimite spre străvechile mituri din epopeile sumeriene, babiloniene, asiriene. (*Epopeea lui Ghilgameş*, *Epopeea lui Izdubar*, *Enuma eliş*).

Poemele de dragoste, religioase, renunţă la stilul avântat, supravegheat retoric, şi fac intens recurs la minimalism, la versul scurt, la fel de încărcat imagistic: „Deschise peste lume mâinile mele,/ ce lume vor avea să-şi aleagă?// Stau în mijlocul lumii - şi lumea o caut./ Stau în mijlocul zilei - şi ziua unde este?// Iubirea mea se sprijină pe mări!/ Zborul întrece pajura.// Mâna mea a început să vorbească.// Pentru câtă lume aduc/ vor trebui două lumi.” (*Orizont*) Un astfel de poeta vates abundent în sentimente şi în modalităţi de a le expune, unitar totuşi, niciodată cu exagerări eclectice, cu izvoare prehomerice şi prebiblice, cu vehemenţă împotriva făcătorilor de texte pentru texte (aluziile la optzecism sunt virulente, neiertătoare), nu poate fi decât un scriitor important printre alţi poeţi care domină versul românesc contemporan prin personalitatea lor oprită la o barieră, pentru a trece, leneş, un tren ocupat până la refuz de „fericiţi cei săraci cu duhul” poetic. Ştie Virgil Diaconu se spune!

* **Virgil Diaconu**, **„Sufletul peregrin”**, Editura Contrast, Bucureşti, 2021

FOTOGRAFII MIŞCATE (cu poeţi şi cărţi)

Radu Aldulescu – „Amantul colivăresei”

Am terminat de citit „Amantul colivăresei”, cartea apreciatului romancier Radu Aldulescu. Îmi scăpase până acum. I-am trimis şi eu lui, „Guşterele”. El cu siguranţă nu l-a citit!... (L-a citit!... Ne-am întâlnit întâmplător într-o cârciumă după ce am scris acest text şi m-a convins.)

M-am bălăcit alături de Mite, personajul central, în colcăiala unei epoci fără orizont ce nu-mi era străină, într-o lume instinctuală cu care eu refuzasem să mă amestec şi să caut s-o înţeleg. Tuşele groase, amprenta vulgară, sunt slujite cu o tehnică aparte în care gândurile sunt îmbrăcate în limbajul frust şi discontinuu ale unei forţe ieşite din comun a personajului, pe care doar prezenţa femeilor reuşea să-l îmblânzească. Un mod de viaţă cu griji şi sentimente puţine şi fixe, dar cu trăiri intense în care clipa juca rolul decisiv.

Atâta timp cât munca, indiferent cât de grea, îi asigura un fel de siguranţă şi linişte, iar banul din buzunar, normalitatea independenţei sale vis a vis de familie, Mite putea fi o individualitate mulţumită de sine, pe picioarele lui, amestecându-şi printre capcanele întinse de autor, zilele cu prietenul său Banjurică.

Familia era una specială; tatăl, tovarăşul Cafanu, funcţionar în minister, om ajuns, orgolios, superior, exponent al vremurilor. Mama, fostă profesoară de franceză, încercând să ţină cât de cât celula de bază unită, dar având slăbiciuni vizibile pentru Costel, unul dintre cei trei băieţi ai săi, anume cel silitor, care nu făcea de râs la şcoală funcţia importantă a tatălui. Nicuşor a plecat până la urmă pe drumul lui în America, iar Mite s-a apucat de box, acolo unde nu era necesar să ţină în hăţuri bestia.

În paginile cărţii sunt întâmplări cu femei, inserate de autor cu anume tipologii (gata-gata să păstrez expresia iniţială „inseminate de autor”, dar am renunţat la el, m-am temut de confuzii!), începând cu Tudora. Un fel de mamă a răniţilor, dar într-un alt mod, căci ea cu coada ei de mătură făcea ordine băgată în mijlocul “câinilor sovietici”, să-i despartă din încăierare pe hăndrălăii ăia de boxeri-căţelandrii, gudurându-se în jurul ei. Memorabilă scenă!

Apoi Bica. Într-un singur picior, adusă de prietenul Banjorică într-o unitate militară, să astâmpere pe bani, setea tuturor soldaţilor într-o vară.

Atena, circăreasa care dorea să-i vadă goi pe amândoi, şi pe Mite, şi pe Banjorică, în camera de hotel, fără să se culce cu niciunul.

Cele două surori. Amalia şi Vera care un an de zile au reuşit să-i ţină de cumnaţi în satul Perţihani(cum vii în Bucureşti dinspre Olteniţa).

Apoi Norica, plecată să-şi aducă din Moldova certificatul de naştere, necesar pentru căsătorie. Nu s-a mai întors!...

Şi Dorina, cea care i-a înşirat pe toţi trei fraţii Cafanu, până la urmă.

Ultima, Fulg de Nea. Sălbăticiunea aia era o lună femeie, luna următoare om.

Şi deasupra tuturor, vie, Colivăreasa! Mireasa în doliu care l-a făcut bărbat la 12 ani pe Mite, printre hohotele de râs ale cărnii ei ce se dăruise eliberată unui copil. Cea care nu l-a părăsit niciodată. Nici când era militar şi nici când, pierzându-şi serviciul, a ajuns la puşcărie. Şi acolo tot cu Banjorică!

Demolaseră împreună acoperişul şi zidurile unui spital... Nu vă spun mai mult, vă invit să citiţi! Aveţi ce!...

Lui Radu Aldulescu

octombrie
văduvă tânără
descheindu-şi cerga de ploi
a scăpat din zăgazuri
izbindu-mă

cu braţele slabe
descărnate de frunze
mă încleştez
de coama de murg
a vântului

cerul se clatină
şi-n ochiul înceţoşat
vânătorul
îşi pierde
şoimul

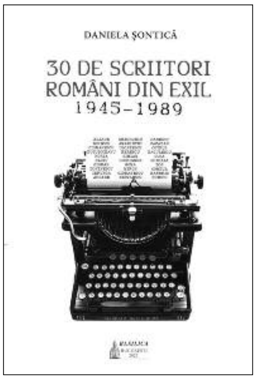
mă las în genunchi
parcă picioarele-mi
se scurg
în două
firave ape

înfrigurat
o descopăr
goală cum o lăsase
dumnezeu
când îi murise omul

i se-mpliniseră
pulpele
şi şoldurile îmbiau
doldora
de perfumul merelor

Ion Toma IONESCU

Cum arată dragostea de țară...

Pornită din constatarea privind „insuficienta valorizare” de către critica și istoria literară a literaturii exilului românesc anticomunist, situat istoric între 1945-1989, coroborată cu „slaba cunoaștere” de către publicul larg, cartea Danielei Șontică, *30 de scriitori români din exil. 1945-1989* (Editura Basilica, București, 2022), poate fi considerată o introducere necesară, deși, modestă, autoarea o consideră doar o „completare semnificativă”, pentru studiul aprofundat al acestui vast teritoriu al literaturii noastre contemporane.

Realizat ca un documentar, cu principala miză: *adevărul istoric* – al faptelor, împrejurărilor istorice și al personalităților, în dubla ipostază de om și scriitor, studiul Danielei Șontică este compartimentat în două secțiuni. Prima, *Portrete pentru o istorie a neuitării*, cuprinde scurte schițe monografice pentru 30 de personalități ale exilului românesc: Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Alexandru Ciorănescu, Alexandru Busuioceanu, Vintilă Horia, Ștefan Baciu, Emil Cioran, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, L.M Arcade, Constantin Virgil Gheorghiu, Constantin Amăriuței, George Uscătescu, N.I. Herescu, Mira Simian, Yvonne Rossignon, Paul Goma, Paul Miron, George Ciorănescu, Mihai Niculescu, Lucian Bădescu, Theodor Cazaban, Aron Cotruș, generalul-scriitor Gh. Băgulescu, Ioan Cușa, Pavel Chihaia, Lucian Boz, Vintilă Corbul, Grigore Nandriș, Victor Buescu, schițe care pot fi dezvoltate într-o istorie a exilului românesc anticomunist; cea de-a doua, *Nouă interviuri de evocare*, cuprinde nouă convorbiri pe temă dată, cu cercetători ai literaturii exilului: Mihaela Albu, Dan Anghelescu, Liliana Corobca, Tudor Nedelcea și Adrian Lesenciuc, dar și cu publiciști care au avut relații apropiate cu autori din exil – Marilena Rotaru, Grigore Ilisei, Crisula Ștefănescu, Flori Bălănescu, dialoguri care completează informația de istorie literară cu detalii privind profilul scriitorului, împrejurări de viață, din perspectiva clipei care trece și care, prin consemnare în cuvânt, devin document de importanță istorică.

Demersul Danielei Șontică este strict istoric, fără interpretări detaliate ale operei personalităților reunite în documentar, urmărind câteva teme: împrejurările în care are loc decizia de a rămâne în străinătate, adaptarea la noul mediu și încercarea disperată de a păstra, spiritual, legătura cu patria părăsită sub amenințarea terorii istoriei.

Activitatea intelectuală în noile condiții este orientată pe două planuri: asigurarea strictului necesar pentru viețuirea de zi cu zi și înfăptuirea operei. Activitatea civică și literară a *desțăraților* se reflectă în activitatea cenaclurilor, cel mai cunoscut fiind *Caietele Inorogului* de la Neuilly-sur-Seine, a revistelor de limbă română ale exilului: *Luceafărul* (1948-1949), apărut la inițiativa lui Mircea Eliade și Virgil Ierunca (1903-1961), *Uniunea Română* (1948-1950), *Destine* (1951) a lui George Uscătescu (1918-1993, *Caiete de dor* (1951-1960), inițiată de Constantin Amăriuței (1923-2007) și Virgil Ierunca (1920-2006), *Cuget românesc*, *Prodromos* (1964-1970) și *Dacoromania* (din 1983), ultimele două editate de Paul Miron (1926-2008), împreună cu Ioan Cușa (1925-1981) și Nicu Caranica (1911-2002); *Vers*, *Ethos*, *Revista Scriitorilor*, *Ființa românească*, *Limite*, *Mele* (care, în limba hawaiiană înseamnă *cântec*, *poem*, *rugăciune*), revista lui Ștefan Baciu (1918-1993), *Carpații* ș.a.

Preocuparea acestor oameni, forțați de istorie să se expatrieze (ei preferă verbul *a (se) desțăra*) a fost, pe tot parcursul, identitatea lor culturală, modul lor de a-și defini locul în lume prin raportare la un spațiu matrice.

Majoritatea au ales exilul în primii ani ai instalării comunismului, începând cu 1944 (Mircea Eliade, Aron Cotruș, Al. Ciorănescu, Al. Busuioceanu, Vintilă Horia, Ștefan Baciu și Mira Simian, soția lui, Virgil Ierunca, Constantin Virgil Gheorghiu, N.I. Herescu), în 1945 (Paul Miron, Mihai Niculescu, Grigore Nandriș, Victor Buescu); alții – Yvonne Rossignon, în 1940, Emil Cioran, Lucian Bădescu, înainte de 1940, Monica Lovinescu, George Ciorănescu, Ioan Cușa, după 1947, George Uscătescu, Lucian Boz, în anii ‘50, iar Paul Goma, Pavel Chihaia, Vintilă Corbul, în anii grei ‘70. Așadar, pe tot parcursul perioadei comuniste, inaderența la sistem s-a manifestat prin *rezistența prin cultură*, pentru cei care au ales să rămână, și prin *exil*, la cei care au ales „fuga” din țară.

Un caz aparte, prin senzaționalul biografiei, prin spirit de aventură este cazul generalului-scriitor Gheorghe Băgulescu (1890-1963), personaj de roman în romanele fostului ambasador în Japonia, Mihai Epure, *Dor de Sakura* și *Aproape de Soare Răsare*.

Opoziția, inaderența la comunism, înțelegerea contextului vremurilor pe care le trăiau reprezintă o dominantă pentru toți acești oameni care au intuit și, ulterior, au înțeles mersul istoriei, alegând, în deplină cunoștință de cauză, valorile democrației. Activitatea lor, a celor care au activat la BBC (Mihai Niculescu) sau Europa liberă (Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, George Ciorănescu), a avut ca obiectiv critica ideologiei comuniste, denunțarea ocupării țării de trupele sovietice, iar nu defăimarea țării sau a valorilor românești.

Modul în care au înțeles ei să susțină cultura română, să-i promoveze valorile, prin scriitori din țară și din exil, demersurile lor culturale – reviste, cenacluri, conferințe, cărți publicate în limba română, paralel cu studiile în limbi de circulație internațională: franceză, engleză, spaniolă (Mircea Eliade, Al. Ciorănescu, Ștefan Baciu, Vintilă Horia ș.a.) poate funcționa și azi ca un model exemplar pentru intelectualul autentic care nu-și uită rădăcinile și acționează, în tot ceea ce întreprinde, în spiritul dimensiunii românești, din fibra căruia/căreia se nutrește.

Desțărații se despart de modelul Ovidiu, poetul exilat la Tomis, evocat de Vintilă Horia în *Dumnezeu s-a născut în exil*, și-l îmbrățișează pe cel al lui Dante, asumând realitatea desțărării, cum spune Mircea Eliade, ca pe o „lungă și grea încercare inițiatică menită să ne purifice, să ne transforme”. Astfel, Patria, „depărtată și inaccesibilă”, devine Paradisul în care, spiritual, se reîntorc, „în taină, dar *real*”.

Completare, restituire, introducere în literatura exilului, oricum am numi acest demers istoriografic al Danielei Șontică, lucrarea *30 de scriitori români din exil. 1945-1989*, este o apariție necesară, cu o anume turnură polemică, discret infuzată textului, întrucât personalitățile exilului sunt apropriate prin ceea ce sunt și afirmă ca aparținând spațiului cultural românesc, spațiul matrice, în care se simt acasă, „în taină, dar *real*”, spațiu pe care-l duc cu ei în lume, integrându-l, prin fapta lor culturală, în universalitate.

Modelul exemplar al celor care au format exilul românesc dă expresie principiului maiorescian, valabil și astăzi, ca și ieri: *Să fim naționali cu fața spre universalitate*! Ei au demonstrat că sunt și rămân români în universalitate și, totodată, au adus universalitatea în spațiul cultural românesc.

Ana DOBRE

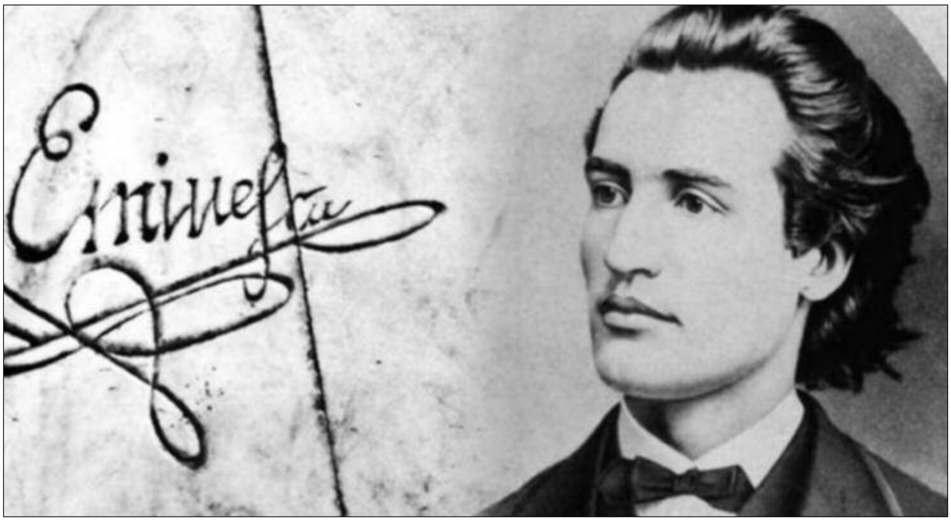
Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 111
■ Mai 2023
Cafeneaua literară

Ancheta *Cafenelei literare*

POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

În speranța că nu ne-am osificat și că încă ne mai punem problema valorii și a destinului poeziei, vă propun să răspundeți la întrebările acestei anchete exact așa cum credeți de cuviință.

1. S-a discutat foarte mult și în fel și chip, în literatura noastră, despre poezia lui Mihai Eminescu. Ce critic/critici credeți că a/au analizat mai bine, mai aproape de ființa ei, poezia lui Eminescu?

2. Cum evaluați, astăzi, poezia lui Eminescu? Este ea (1) o poezie de excepție, o capodoperă, ocupă ea o poziție centrală în canonul literaturii române, (2) este o poezie de valoare medie, ori (3) este o poezie modestă, sau chiar minoră, după cum au decretat într-o anchetă mai mulți scriitori tineri, în revista *Dilema,* din 27 februarie 1998? Pentru Cezar Paul Bădescu, autorul antologiei *Cazul Eminescu* (Paralela 45, 1999), Eminescu este de exemplu un „poet inert și ridicol"…

3. Ce caracteristici, trăsături sau constante poetice (estetice), sau numai pseudopoetice (pseudoestetice, deci modeste), credeți că are poezia lui Eminescu, raportată, firește, la cerințele estetice ale poeziei majore de astăzi sau ale poeziei majore din secolul XX? Sau raportată la poezia majoră dintotdeauna? Ce vă seduce sau ce vă nemulțumește în poezia lui Eminescu?

4. Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?

5. Ce poeți, români sau străini, credeți că se situează înaintea poeziei lui Eminescu?

6. Ce influență a avut poezia lui Eminescu asupra poeziei (românești) ce i-a urmat? A ridicat sau a coborât ea calitatea (valoarea) poeziei noastre?

7. Cum este poezia de astăzi față de poezia lui Eminescu? Prin ce caracteristici îi este superioară? Sau prin ce caracteristici îi este inferioară?

8. Este Eminescu astăzi un poet citit de lectorul obișnuit?

Virgil DIACONU,
6 martie 2022

VIOREL SAVIN

Scriitor

„Cerințele estetice de azi (…) nu pot impieta în niciun fel valoarea poeziei eminesciene”

1. Poezia lui Mihai Eminescu, prin temele tratate, prin instrumentarea desăvârșită a figurilor de stil și prin practicarea unei speciale eufonii adaptată la forma și la conținutul fiecărui poem în parte - ca și cum autorul și-ar fi dorit ca și cel care nu cunoaște limba să simtă poemul și să-l înțeleagă! -, ilustrează, în oglindă cu marile idealuri istorice și moral-sociale ale vremii sale, un bogat și original univers de idei. Aproape de ființa nobilă a poeziei lui au fost, fără excepție, toate marile personalități ale culturii și literaturii române, începând cu Titu Maiorescu și cu I. L. Caragiale și încheind, mai încoace, cu cei contemporani nouă: universitarul clujean Liviu Rusu (vezi „Eminescu și Schopenhauer” din 1966) și filosoful ieșean Tudor Ghideanu (vezi capitolul „Mihai Eminescu” din „Istoria filosofiei românești” și volumul „Filosofia lui Eminescu”, din 2004). În general, detractorii acestei poezii unice în esență, sunt figuri insignifiante, corifei ai unui prezentism de duzină, care confundă moda scrierii literaturii la un moment anume, cu valoarea ei, - prilej pentru însăilarea unei false axiologii estetice.

2. Trăim tristețea punerii acestei întrebări.

Asta-i viața! Îmi spun și considerând că, la chestiune, în mare, am răspuns mai sus, cu permisiunea dumneavoastră voi încerca să îmi explic de ce suntem nevoiți să suportăm necazul formulării unor astfel de interogații acum, la 173 de ani de la nașterea Poetului, și **cum** și **de ce** au apărut detractorii lui, în condițiile în care mari oameni ai literaturii și culturii românești au susținut cu întreaga lor autoritate, Tudor Arghezi: „Într-un fel, Eminescu e sfântul prea curat al versului românesc. (...) Fiind foarte român, Eminescu e universal”. Lucian Blaga: „Ideea Eminescu este pentru noi, pentru neamul nostru, o idee forță. (...) Pentru creșterea noastră intelectuală, pentru devenirea noastră spirituală, este o idee esențială”, („Spațiul mioritic”, 1936). Titu Maiorescu: „Pe cât se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe secolul al XX-lea sub auspiciile geniului lui și forma limbei naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire până astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a veșmântului cugetării românești”, („Eminescu și poeziile lui”, 1889). Nicolae Iorga: Eminescu este „expresia integrală a sufletului românesc”. Tudor Vianu: „Mintea lui Eminescu lucrează cu ideea originilor lumii, a infinitului, a creației, adică cu cele mai înalte concepte făurite de rațiunea omului”, („Poezia lui Eminescu”, 1930). George Călinescu: „Ape vor seca în albie și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate, și câte o stea va veșteji pe cer în depărtări, până când acest pământ să-și strângă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale”, („Viața lui Mihai Eminescu”, 1932).

Este de reținut faptul că toți cei citați, dar și mulți alții pe care din lipsă de spațiu nu i-am amintit, și-au formulat judecățile justificat encomiastice referindu-se strict la patrimoniul poetic lăsat moștenire nouă de Eminescu!

„Problema” punerii la îndoială a autenticității geniului poetului s-a conturat pe măsură ce zelatorii lui, victime ale unui misticism eminescian ofensiv - cel mai vehement dintre ei fiind filosoful Constantin Noica! -, au ținut să facă cunoscut tot ceea ce i-a ieșit în junețe poetului de sub condei: poemele postume, publicistica - asta a fost o treabă excelentă! -, dar, vai, au fost scoase în piață și variante imperfecte ale unor poezii deja validate public, plus un noian de note și notițe după cursuri universitare parțial audiate, însă, din motivele știute, nepromovate, multe poezii folclorice, proza din tinerețe și diverse proiecte neclare de piese de teatru.

Unii - dintotdeauna oamenii mici au crezut că prin înjurătură pot deveni egali cu cei mai buni decât ei! -, au profitat „de lipsa de ubicuitate a geniului eminescian” și au clamat în „Dilema”, în antologii de gașcă ori prin interviuri, că... „regele e gol”.

Situația ingrată în care s-a ajuns ar fi putut fi evitată dacă cineva, logic și cu simț practic, ar fi considerat că este demnă de luat în seamă remarca parcă premonitorie a lui Garabet Ibrăileanu: „Într-adevăr, nefastă inspirație a avut d. Maiorescu, când a dăruit Academiei manuscrisele lui Eminescu. Mai bine le-ar fi păstrat la d-sa, sub șapte lacăte”, (*Viața Românească*, sept. 1912).

Dacă facem abstracție de poezie și de publicistica lui, virulentă și incomodă tocmai pentru că era de partea adevărului – ambele, indiscutabil marcate de geniu! -, este nefiresc să mai vorbim despre „unicitatea și excelența” lui Eminescu în proză - în condițiile inevitabilei comparații cu creația altor autori contemporani lui, remarcabili în domeniu, precum: Constantin Negruzzi („Alexandru Lăpușneanu”, 1840), Nicolae Filimon („Ciocoii vechi și noi”, 1863), Al. Odobescu („Pseudokinegeticos”, 1874) -, sau să susținem aberant existența talentului său inegalabil ca dramaturg, în condițiile inevitabilei comparații cu creațiile unor contemporani precum: B. P. Hașdeu („Răzvan și Vidra”), Vasile Alecsandri („Despot Vodă”, „Ovidiu” etc.) sau I. L. Caragiale, cu ale sale capodopere recunoscute, și este la fel de nefiresc să argumentăm marile contribuții eminesciene în folcloristică, în condițiile în care, exact în aceeași perioadă, Simion Florea Marian își desfășura ilustra sa activitate!

Eminescu nu și-a dat adevărata măsură în teatru sau în proză datorită faptului că, urmărit permanent de obsesia acțiunii concrete pentru împlinirea idealurilor sale, el „doar a exersat” aceste genuri. El a scris teatru și proză așa cum își scria poemele: dintr-o suflare, dominat de inspirație, fără să premediteze un plan „de construcție” specific și aplicat genurilor în care exersa. Pentru a-mi verifica aserțiunea i-am recitit proza și, referindu-mă aici doar la cea mai cunoscută bucată a sa, „Făt frumos din lacrimă”, am descoperit incongruențe, dar și formulări de informații incerte, care dovedesc că basmul nu a fost redactat cu acribia și cu dăruirea cu care își redacta poemele. Fiindcă, iată câteva exemple: Făt frumos, născut din lacrima cursă din ochiul icoanei „mamei lui Dumnezeu”, era în mod cert, creștin, însă, stăpâna iepelor îl blestemă astfel: „ucigă-l crucea și mânca-l-ar moartea”, ca și cum Făt Frumos ar fi fost diavolul (?); „mama pădurilor” este închisă ermetic într-o piuă de piatră înfășurată cu lanțuri groase pe dinafară și totuși ea, în text, în mod imposibil chiar și de imaginat, „roade cu colții la lanțurile ce-o închid” (?), iar Domnul (Dumnezeu!) „care la vremea aceea îmbla încă pe pământ”, ședea cu Sfântul Petru la umbră „cugetând la tatăl său din cer” (?) - Ibrăileanu a avut dreptate să se îndoiască de binefacerile gestului lui Maiorescu!

Şi totuşi, afirm: regele nu este gol!

Regele poeziei noastre este îmbrăcat în veşminte ţesute din fire de aur şi este încălţat cu încălţări de argint atunci când iese pe strada mare. Numai acela ce îi priveşte prin gaura cheii în intimitatea laboratorului îl poate surprinde gol, - şi apoi se laudă cu fapta, comentând cu ţâfnă, în limbaj de mahala, că poetul este „idiot" sau „inert şi ridicol".

În concluzie: vinovaţi de receptarea controversată a Poetului sunt nu numai detractorii, care încearcă să se afirme cumva în agora, iar în evaluarea lor estetică, după cum am mai spus, practică un prezentism prostesc şi păgubos, ci vinovaţi sunt şi zelatorii săi, care, exagerându-i neglijent „unicitatea" în general acceptată, i-au prilejuit avatarurile gloriei.

3 – Cerinţele estetice de azi, fiind rezultatul unor evoluţii fireşti ale gustului public, nu pot impieta în niciun fel valoarea poeziei eminesciene. Cel mult o pot augmenta, marcându-i onest prezenţa în momentul istoric în care a apărut, dar şi perenitatea ei, indiscutabilă, datorată conţinutului (idealurile nobile pe care le promovează), armonizat perfect cu forma strălucită în care acesta este prezentat (figurile de stil şi eufonia unică creată de rimă şi ritm). Într-un fel se citesc şi „se simt" „Scrisorile", în alt fel se citeşte şi se simte „Doina", în alt fel "Rugăciunea unui dac", altfel „La steaua" şi „Mortua est" şi în alt fel se citeşte şi se simte „Odă (în metru antic)", - în toate, forma este cu genială premeditare adaptată conţinutului. Poezia lui Mihai Eminescu va exista atâta timp cât existenţa românilor va fi guvernată de instinctul de conservare naţională şi culturală!

4 – Poezia lui Mihai Eminescu „o situez" înaintea poeziei lui Alexandru Macedonski, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, George Bacovia, Nichita Stănescu şi înaintea poeziei multor altor poeţi valoroşi, de care nu ducem lipsă.

5 – Îmi voi modula răspunsul spunând că, din punctul meu de vedere, Eminescu, sondând cu excelenţă universuri similare de idei şi de sensibilitate, face parte din nobila familie de poeţi de care aparţin: Walt Whitman, Contele de Lautrèamont (Isidore Ducasse), Charles Baudelaire, Alexandr Puşkin, Mihail Lermontov ş.a.

6 – Poezia eminesciană, mai mult decât aceea a lui Vasile Alecsandri, a prilejuit apariţia unei pletore de epigoni care au mobilat cu entuziasm spaţiul cultural românesc, revigorându-l dinamic şi benefic, dar a fost şi solul în care au germinat marile talente ale secolului XX care, apoi, şi-au găsit propriile căi de dezvoltare şi de exprimare.

7 – Fiinţând din timpul ei de naştere până azi, poezia lui Eminescu nu poate fi superioară sau inferioară altei poezii. Ea, pur şi simplu, există! O caracteristică a ei de la bun început, a fost că era implicată osmotic în situaţia pe care o trata, indiferent dacă era vorba despre natură, despre iubire sau despre anumite evenimente istorice sau moral-sociale. Mare parte din ea a fost şi este poezie de atitudine, cu efect ţintă în sensibilitatea şi în opinia cititorilor, chiar şi în ale celor contemporani nouă - exemplele sunt multe -, iar poezia de azi este explicabil mai dezinhibată, mult speculativă, cotidianul fiind tratat aparent prozaic, în dispreţul formei constrângătoare şi al eufoniei, tinzând vizibil spre stoarcerea poeticului din formulări şi consideraţii cvasi filosofice.

8 – Cu certitudine, da! În primul rând datorită şcolii care îi colportează salutar creaţiile. Eugen Simion declara, în 2014, la marcarea a 125 de ani de la moartea poetului: „Românii se simt bine cu Eminescu, se întorc la acesta. (...) Cei care se supără pe poporul român, se supără pe Eminescu. Este şi aceasta o dovadă că este un poet care ne exprimă."

NIADI CERNICA

Eseist

„Dacă noi, românii, nu ne apreciem și nu ne promovăm valorile, nimeni nu va face acest lucru în locul nostru"

1. Eminescu a fost înţeles în esenţa poeziei lui de Titu Maiorescu, E. Lovinescu, G. Călinescu şi de mulţi alţi critici. Dar el a fost înţeles şi de scriitori, şi de toţi cei care i-au citit versurile, şi de toţi cei pentru care literatura română este reprezentată de opera sa.

2. Dacă noi, românii, nu ne apreciem şi nu ne promovăm valorile, nimeni nu va face acest lucru în locul nostru. Mihai Eminescu, cel mai mare poet al nostru, este important pentru vorbitorii şi scriitorii de limba română. Dacă pentru noi el încetează a mai fi scriitor naţional, valoarea centrală a literaturii române, nimeni nu ne va aduce un alt nume şi o altă operă pentru a ocupa acest loc. Mihai Eminescu este cel mai mare poet al nostru, simbol şi valoare centrală a literaturii şi culturii române.

3. Noi nu l-am depășit pe Eminescu, noi scriem altfel, după canoane literare din secolele XX şi XXI. Eminescu, cum au apreciat mulţi critici, poate fi citit de orice cititor, de la cei care admiră meditaţiile sale filosofice, viziunile sale cosmice, sau lirica de dragoste, până la şcolarii care învaţă să scrie şi să citească din poeziile sale.

4. Mihai Eminescu aparţine marii literaturi romantice din secolul XIX, personalitatea şi opera sa pot fi alăturate doar marilor scriitori romantici.

5. Mihai Eminescu nu poate intra în astfel de clasificări. El este scriitor naţional, aşa cum au multe alte literaturi europene, care se simt reprezentate de scriitori pe care îi simt şi numesc naţionali.

6. Literatura care a urmat lui Mihai Eminescu nu a mai fost romantică, a avut alte teme şi alt tip de scriere. Dar Mihai Eminescu a reprezentat un nivel foarte înalt şi, generaţii după generaţii, s-au raportat la Eminescu, pozitiv sau negativ. Opera sa este un reper la care se raportează, pe care vor să-l urmeze sau să-l depăşească generaţiile de scriitori de mai târziu.

7. Poezia de astăzi este altfel, are alte teme şi o altă înţelegere a literaturii. Ca atare, nu poate fi comparată poezia lui Mihai Eminescu cu poezia contemporană.

OVIDIU IVANCU

Critic literar

„În canonul românesc, Eminescu trebuie să ocupe o poziție centrală”

1. Răspunsul depinde foarte mult de criteriile pe care le folosim. Pentru mine, urmând criteriul proximității, aș deschide lista cu Titu Maiorescu. Apoi, după criteriul profunzimii analizei, ar urma Rosa del Conte, Zoe Dumitrescu Bușulenga și Augustin Z.N. Pop.

2. În canonul românesc, Eminescu trebuie să ocupe o poziție centrală. Istoric vorbind, el este primul poet român de adâncime. După el, firește, urmează și alții, dar saltul calitativ și de racordare la materialul poetic universal realizat de Eminescu în secolul XIX nu are niciun precedent notabil. Să ne gândim în ce peisaj poetic românesc apare Eminescu și ce salt valoric impune poezia lui. Poezia lui iradiază cel puțin un secol după moartea sa. Generații întregi de poeți după se revendică din filonul poetic eminescian. În același timp, trebuie, însă, să admitem că în canonul universal, Eminescu este un marginal. În același timp, idolatrizarea lui Eminescu-gazetarul este extrem de periculoasă. Teoriile lui economice sau rasiale arată o îngustime oarecum surprinzătoare în raport cu deschiderea poetică.

3. Eminescu are capacitate de sinteză. Reușește să exprime idei poetice complexe cu un minimum de resurse lingvistice, formale. Folosește deci, cuvântul aproape de potențialul lui maxim. În acest sens, este un precursor al modernismului. Poezia secolului XX și XXI a ajuns la o stilizare extremă, la un grad nepermis, aproape fraudulos, de abstractizare. În acest context, Eminescu surprinde plăcut prin echilibrul între formă și sens. Autonomia pe care o oferă interpretării este rezonabila, nu excesivă, așa cum se întâmplă cu poezia de astăzi.

4. Așa cum spuneam, raportarea la poezia universală nu ajută aici. Pentru literatura universală, Eminescu rămâne un poet minor și ușor anacronic. În literatura română, însă, Eminescu este un creator de limbaj. Pentru mine, acesta este criteriul fundamental de analiză, când vine vorba de poezie. Seria de poeți români creatori de limbaj este relativ scurtă: Mihai Eminescu, Alexandru Macedonski, George Bacovia, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Nichita Stănescu, Emil Brumaru.

5. Mai toți marii romantici europeni au o anvergură superioară.

6. Poezia lui Eminescu a oferit deschidere, amplitudine. Nu avea cum să coboare „calitatea poeziei noastre”, de vreme ce, la final de secol XIX, poezia românească era relativ modestă, dominată de versificatori mărunți (Dimitrie Bolintineanu) sau barzi ritoși și bombastici (Vasile Alecsandri).

7. Poezia nu se dezvoltă în vid. Ea urmează conștiința cititorului. Un cititor fragmentat, debusolat, a cărui conștiință e greu de trezit, va avea, finalmente, poezia care să-i reflecte interiorul. Nu e vorba de superioritate sau inferioritate, de vreme ce literatura operează cu concepte greu de cuantificat. Poezia de astăzi forțează atât de mult limitele limbajului, încât e aproape imposibil de distins între o creație autentică, profundă și un text produs cu maximă artificialitate și din dorința exclusivă de a-și șoca cititorul.

8. Nu cred că Eminescu este un poet atât de citit. Mitologizarea lui Eminescu prin introducerea lui în manualele școlare, lejeritatea cu care el e folosit în discursuri patriotarde, nerușinarea cu care e folosit pentru justificarea discursului de factură conservatoare, toate acestea fac din Eminescu un poet adesea invocat, dar rareori citit de plăcere.

PREMIUL SPECIAL LA OLIMPIADA NAȚIONALĂ DE CULTURĂ ȘI SPIRITUALITATE ROMÂNEASCĂ pentru eleva Ioana Raluca Dinu, din clasa a VI-a B, de la Școala Gimnazială *N. Bălcescu* din Pitești

În primăvara acestui an au avut loc olimpiadele școlare naționale, concursuri acreditate de către Ministerul Educației, care reunesc cei mai buni elevi din țară pentru diferite discipline de învățământ.

MINISTERUL EDUCAȚIEI — INSPECTORATUL ȘCOLAR JUDEȚEAN ALBA

PREMIUL SPECIAL

Se acordă elevului(ei) DINU M. IOANA RALUCA,
din clasa a VI-a de la ȘCOALA GIMNAZIALĂ „NICOLAE BĂLCESCU” PITEȘTI, jud. ARGEȘ
la Olimpiada Interdisciplinară „*CULTURĂ ȘI SPIRITUALITATE ROMÂNEASCĂ*” - *GIMNAZIU*,
etapa națională, desfășurată la Alba Iulia în perioada 26-30 aprilie 2023.

PREȘEDINTE, Lect. univ. dr. Florina ACHIM

Clasele V-VIII

PREȘEDINTE EXECUTIV, Conf. univ. dr. Vasile TIMIȘ

ALBA IULIA 2023

La Olimpiada Națională de Cultură și Spiritualitate Românească, unde sunt cerute cunoștințe de limba și literatura română și religie, elevii argeșeni au obținut rezultate remarcabile. În acest an, concursul care s-a desfășurat la Alba Iulia, sub președinția conf. univ. dr. Vasile Timiș, a reunit peste 300 de elevi de gimnaziu și liceu din toată țara.

Școala Gimnazială N. Bălcescu din Pitești a fost reprezentată de eleva **Ioana Raluca Dinu**, din clasa a VI-a B, care a obținut PREMIUL SPECIAL. Succesul Ralucăi s-a datorat și profesorilor Mihaela Burcea, limba și literatura română, și Silvia Neagoe, religie ortodoxă, care au pregătit-o în mod special pentru acest concurs.

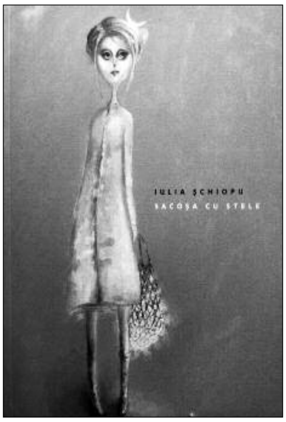
Iată că școala românească ne atrage atenția și prin performanțele la învățătură ale unor elevi remarcabili, în antiteză cu ceea ce mass-media prezintă în ultimele săptămâni – violență școlară, bulliyng, consum de droguri, absenteism și analfabetism funcțional. (**Virgil DIACONU**)

Fragilitatea, această paradoxală putere

Prima oară când am văzut o lucrare a **Iuliei Şchiopu**, a fost pe coperta unei cărţi foarte dragă mie, *Grădina Sofiei*, a scriitoarei Suzănica Tănase, despre ale cărei cărţi am scris cu mare bucurie şi cu o emoţie la fel de mare. M-a impresionat de la început în modul cel mai profund lucrarea Iuliei, o figură feminină diafană, cu părul roşu răsfirat neobişnuit, cu o transparenţă delicată de rozuri pudrate cu bej, strângâdu-şi torsul cu braţele, de frică şi de curaj deopotrivă. Am simţit atunci că Iulia Şchiopu va fi una dintre artistele despre care aş dori să ştiu mai mult. Cu mare încântare am descoperit că are o carte uluitor de frumoasă, care cuprinde reproduceri ale picturilor sale, acele serafice păpuşi mirate, statice, triste, rămase pe gânduri, cărora ea le adaugă o poveste, ceva din timpul şi visul care le naşte.

Această carte încântătoare, o carte-obiect de citit, de privit şi de păstrat aproape, poartă titlul **Sacoşa cu stele**, şi a apărut la *Editura Herg Benet*, în 2019.

„Luminoasă, inspirată, atinsă de diverse muze", Iulia Şchiopu alătură cu măiestrie fiecărei lucrări o poveste care răsare cu uşurinţă, cu prospeţimea ploii de vară. Clipa încapsulată în scrisul ei răcoreşte, înseninează, scoate la iveală madlena copilăriei şi aromele trecutului. Un aer jucăuş, o mirare fermecătoare şi o curiozitate artistică se simt în fiecare rând scris parcă dintr-o suflare.

Împărăteasa de mătase dintr-o veche stampă, păsările regine purtând rochii cu trenă, străzile lui de Chirico, Cesária Évora, cafeneaua Michelangelo, lipiciul Pelican (confuza madlenă), poezia norilor intrând pe ferestră în vechea Italie, un balon cu heliu sub forma unui delfin, Veneţia ca o curte interioară plină cu zăpadă, fermecătoarea şi strania aşezare Pietrasanta din apropierea Carrarei descoperă o lume ale cărei înţelesuri Iulia le zugrăveşte în epistole pline de poezie, parcă lăsate pe o pajişte în căutarea cititorilor. O lume altfel, mereu la marginea visului, care te învăluie şi al cărei parfum persistă multă vreme, o lume care poartă ramă de argint şi are în acelaşi timp curiozităţi legate de descifrarea noilor coordonate ale vieţii.

Fiecare tablou are o poveste, un univers fragil care se lasă dezvelit, deşi o forţă ascunsă rămâne latentă sau se descoperă în funcţie de atenţia celui care priveşte/citeşte. Impresionantă până la lacrimi este povestea *Saudade*, sensibilă, discretă, poate cea care dă greutate întregii cărţi, având-o în ramă pe Cesária Évora în ultimul său an de viaţă, venită la Braşov pentru unul dintre ultimele sale concerte:

„Trei zile cât a stat cazată am privit-o, siderată de cum reuşea să se învăluie în tăcere ca într-o altă piele; îmi părea că fără cea din urmă s-ar risipi ca un fum. (...) părea o mică statuie de marmură neagră năpădită de vrăbii. (...) iradia atât de multă tăcere încât bodyguarzii nici nu mai aveau ce păzi, se făcuse un amfiteatru de linişte în jurul ei; cineva a întrerupt pentru o clipă starea de timp care stă în loc, a trecut pe aproape şi i-a oferit un covrig. L-a refuzat cu linişte şi a spus, privind la haina lui: «Frumoşi nasturi»; apoi s-a întors la lumea ei dintre lumi şi a fumat mai departe. Niciodată nu am văzut pe cineva care doar priveşte; nu fără zâmbet, nu fără revoltă, nu fără viaţă, nu senin, parcă dincolo de toate astea."

În lumina gri care uneori ne copleşeşte, Iulia Şchiopu pare că rostogoleşte un ghem de senzaţii, păstrând iluzia că bucuria, chiar dacă se află azi în altă parte, mâine poate să fie picătura de magie care ne îndulceşte existenţa.

„Avem de visat", spune Iulia, şi o urmăm atraşi de forţa de seducţie a naraţiunilor sale, descoperind prin ochiul său atent fragmente de viaţă decupate din vârtejul acestei lumi traversate subtil de tristeţe şi melancolie. Fragilitatea, această paradoxală putere, are propria voce în scrisul Iuliei Şchiopu, atingând note de mare sensibilitate:

„Oamenii celofan.

Fragili, (...), cu gesturi căzute de niciunde unul peste altul lângă altul, într-o aglomerare sidefată. Par aliajul întâmplării, spontanului, clipei, ca atunci când strângi celofanul în mână, o alcătuire de triunghiuri întretăiate, pliate, haşuri frânte şi sunete clipocite. Dacă îţi pui ochii de bijutier, însă, vezi în desenul liniilor fine ale celofanului mototolit cel mai elaborat şi inefabil origami. Despre oamenii de hârtie creponată, colorată şi înfoiată ca păunii nu ştiu ce să scriu."

Privindu-i lucrările, faimoasele *păpuşi* ale căror detalii neobişnuite, bizare le dau o aură de mister, încerc să le pătrund tăcerile, izolarea, singurătatea, întinderea nesfârşită a timpului în care li se desfăşoară povestea. O pasăre roşie, un ceas, o libelulă, un gramofon, un ceainic şi o brioşă, un far, sertare deschise cu felurite sticluţe, aurul lichid al parfumului şi cireşele-coafură sunt emoţiile păpuşilor pictate de Iulia Şchiopu, în timp ce o melodie transparentă, înecată în soare şi miros de pandişpan, curge ca un generic de film.

„Sunt o păpuşărească care spune poveşti", declară Iulia, iar păpuşile sale stau mărturie. Un fel de „la recherche du temps perdu" în pliurile dintre trecut, prezent şi viitor:

„Păpuşa mea care circulă prin toate tablourile ca prin camerele unei case atemporale şi fără adresă îşi lasă în fiecare loc o privire, o mirare, o întrebare. Eu nu am găsit răspunsuri, mi-ajung întrebările."

Liliana RUS

IONEL BOTA

strada

despre pasărea de duminică se poate de-acum povesti
până la adâncile bătrâneți ale marilor litere
dincolo erai gândul strivit sub pleoapa ochiului ei
într-un tablou din care îți zâmbea toamna
de fapt ne pierdeam și ne regăseam
pe străzile burgului vechi
nu știam că mântuirea e în răspunsurile tale
din crucea fiecărei zile
încep să le aud tot mai rar
ca și cum voi sfârși orb și surd viața aceasta
să nu mai aud suferința altora
îmi ajunge mie piatra care va lua
forma mormântului gol
îl purtăm în noi și nu știm când se va deschide
la rostirea formulei magului
cât despre cea născută într-o fotografie
tocmai am luat dalta să termin de sculptat
în inima pietrei numele meu
furat dintr-un vis în care tu mă cereai
umbrei călătoare
pe sub nisipuri oul păsării de duminică se gândește
la izvoarele muntelui
într-o altă lumină tăcerea devine ea însăși cuvânt
dar acum se deschide ușa fiindcă vine înghețul
și am intrat în oglindă mai liniștit
decât aș fi fost vreodată
sicriul înverzise de parcă răsuflarea pădurii
anunța cuiele ultimului popas
cât despre fericirea ascunsă în debara
aș fi vrut să-ți mai scriu un poem dar cearcănul lunii
ascunde zăpezile din grijile mamei
că voi muri singur și uitat
nu mai e mult de povestit până când lupii anilor
vor descoperi și ei oul păsării de duminică
și vor opri cu boturile însângerate
năvala atâtor amintiri
până când va cădea lespedea peste cronica anilor mei
și fericirea ascunsă în debara va sfârși pe deplin
în mirarea tuturor că gara lui kandinski s-a refugiat
în tablou
iar trenul lui septembrie nu mai coboară
pe o scară rezemată de cer
și nici peronul pustiu nu mai are forma sufletului tău
așteptând să ne revedem în ecoul umbrei călătoare
aici îi așternem toamnei linţoliul descăpățânării
și povestim norilor despre înviere

un tren de duminică

din miezul fiecărei întoarceri îmi sorb adolescența

și toate poeziile de primăvară ale celei ascunsă mereu în zgomotul atâtor lucruri perfide stau gata să dejoace planurile diabolice ale întâmplării

ea își răvășește într-o tigaie de teflon rar visurile vorbele în dodii încruntările prietenilor că totul în viață ar putea însemna o maladie lipită ca guma de mestecat peste compoziția firavă a unei scrisori de dragoste

oamenii sunt veseli dar oamenii sunt și triști oamenii au boli tratabile dar și boli incurabile jurnale fotografii albume cataloage suvenire mucegăind pe rafturile din pivnița zeilor puternici pe care i-au părăsit iubitele lor zeițele plecate să culeagă ciuperci în zilele ploioase

dar nopțile scrisorilor fără vreun răspuns dar florile din grădina pensionului dar nopțile ofilite într-un calendar de război?

precum în cer așa și pe pământ se aude vocea firavă a părintelui

el stă în picioare încă de atunci și citește cartea de marmoră a sărbătorilor luminate de torțele generației

în paradisul femeilor iubite pe canapele de porțelan s-a făcut apelul în vreme ce scriitorul reporter povestește călătoria bătrânului pe marea celor dinainte

dar viața se petrece când cavaleria defilează pe sub galeria cu viță-de-vie cutare general dă onorul bunicii care așteaptă să-l îmbie cu un must din alt veac.

dar anotimpurile seamănă oare cu luna iunie când ea s-a privit întâia dată în ochii umbroși ai pasagerului misterios din trenul de duminică și i-a fost ofertat vinul de viață lungă în bocalul de murano?

câte ambiții desigur câtă risipă să te îndoiești că bachus întârzie iar venus

își reține răsuflarea ca să fie ridicată pe soclul statuii din partea întunecată a lunii

abia atunci

acum mă sprijin de verdele acesta. aștept cu nerăbdare să-i spun cerului cum vom locui noi doi steaua din privirea fixă a zeului.

mai știu doar că atunci când alunecă pe suprafața netedă a sunetului, trupul nu este decât ecoul răsfrângerilor de odinioară în iarba marelui solstițiu. salvarea lucrurilor e, toată, în gând. apoi, cineva îi desenează absolutului nevăzute aripi. și masca fumegă deodată pe obrazul statuii.

și vine moartea să-ți populeze secundele. și vine viața să-ți explice tratatul despre ciudata spirală dar monotonia planetelor e aceeași pretutindeni. vântul schimbării dă la o parte pânza de nouri și lasă la vedere scorbura ultimului anotimp, cum zicea poetul transformat în copac.

înainte de alegerea nopții pe șevalet, curcubeul luase forma inimii calde a păsării. sângele sălta în cascada universului ca un soldat căzut la datorie. rupte din mantia sfântului, fâșiile au învelit melancolia înainte ca vraciul și discipolii să dea de urma aripilor.

pe marginile frunzei chiar și liniștea se închipuie revărsare.

apoi muzica declarând îngerului tomnatic că ești, apoi caii trăind ei înșiși atâta istorie apoi iarăși trupul sunetului căutând rădăcina în zodia iconoclastă. vai, inima oprind la azimut uimirea pietrei ce refuză ținta.

pe un pat din ferigi, pielea învingătorului proslăvea litera și împărțea dreptatea. la masa de lucru, Dumnezeu nu se grăbea cu cartea facerii, o silabă nu se potrivea cu golurile și plinurile chipului din piatră.

vino să ne sprijinim de verdele acesta, îndepărtează de la mine octavele ruginite și pune rănile textului pe lespedea înserării până când armoniile orchestrei se vor surpa o dată cu vaierul mulțimii în meandrele râului. abia atunci noile înfățișări ale lumii vor aduce clinchetul solemn al ninsorii, abia atunci depărtarea va deveni un dor fără margini.

Crochiu

Ionel Bota s-a născut la 31 octombrie 1954. Este filolog, istoric, critic și, peste toate, un foarte bun și (prea) discret poet. Locul lui este în inimile poeților și criticilor autentici, și mai puțin în canonul oficial, făcut de criticii oficiali, pentru poeții oficiali...

Volume de poeme: *De nașterea poemului* (Facla, 1988), *Cimitirul cuvintelor* (Augusta, 1997), *Poemele îngerului bețiv* (Scrisul prahovean, 1998), *Frigul postum* (Marineasa, 2006), *Ademenirea cuvintelor* (TIM, 2007).

Bâlciul Judecății de Apoi în *Vitrina cu jucării triste* de Ancelin Roseti

Volumul de poeme *Vitrina cu jucării triste*, de Ancelin Roseti, apărut la editura Junimea în anul 2022, este o punere în scenă, literalmente, a Judecății de Apoi, precum și a judecăților de tot felul – judecata de valoare, slaba judecată, procesele și magistrații, inocenții și vinovații. Prin tot acest vast tablou al judecății, poetul expune niște tare mai puțin explicite sau vizibile ale naturii umane. Versurile sale sunt profund ermetice, cu referințe biblice și culturale extrem de subtile și rafinate, chiar greu de descifrat uneori. Firul roșu al volumului îl constituie, totuși, ideea de judecată, ca postură etică sau culpabilizantă a unei umanități puse în fața propriei oglinzi și a lui Dumnezeu. Voi insista pe aspectul teatral și carnavalesc al acestei reprezentări poetice a judecății pe care Ancelin Roseti o transfigurează atât de bine în versurile sale.

Teatralitatea și spectacularitatea textului sunt patente încă de la începutul acestui volum:

„Nebănuite statui urcau și coborau de insomnie torturate:

Întâia mâhnire din întâia nădejde se naște!.

Voi fi cât voi! – le-am răspuns.” (10)

„Statui încremenite-n univers văd astăzi tot spectacolul luminii, și împărați cu chipuri de bufoni vopsesc în negru tristul gust al pâinii.” (28)

„Au venit manechinii altor vremuri, vorbeau într-o limbă lichidă și m-am crucificat întru desăvârșirea memoriei. ” (12)

„M-am conformat altui cer de neajunsuri și-am îngăduit fardul altor și altor măști, cărora le datorez înfățișarea.” (14)

Este evident din aceste câteva exemple că poetul creează un univers spectacular-spectral, bântuit de statui torturate, de manechini și măști. Mai mult decât atât, versurile sale capătă formă dialogică, așa cum a fost ea definită de Mikhail Bakhtin – poetul vorbește cu statuile, are un dialog autentic cu ele. Astfel, se conturează premisele pentru apariția unei lumi posibile, paralele, în care lucrurile sunt animate de o energie ce pare să vină din vremurile apocaliptice la care face referire poetul pe parcursul întregului volum. Imaginile sunt sumbre, satirice și triviale. Avem de-a face cu o inversare a sensului firesc al lumii specific carnavalului, așa cum a fost el definit de Mikhail Bakhtin.

Așa cum arată Bakhtin, râsul și carnavalescul deschid posibilitățile unui nou univers poetic, desprins de legile firești. În felul acesta, Ancelin Roseti creează, în volumul său de

versuri, un spaţiu aproape heterotopic, în care putem parcă auzi gândurile celor participanţi la Apocalipsă, judecaţi şi judecători deopotrivă.

Ideea centrală a temei judecăţii apare în acest vers – „Ce este arlechinul – inocentul din boxa acuzaţilor – decât inocentul din boxa acuzaţilor?” (p.14). Ancelin Roseti pare să facă referinţe extrem de subtile la *Procesul* lui Kafka prin inserarea mai multor imagini din imaginarul praghez/infernal – golemul (p. 13), arlechinul (p. 14) sau şarpele – „Un şarpe bolnav, în jurul meu, plânge-ndoielnic, dar cu eleganţă” (16). Aşadar, acestei inversări a lumii îi corespunde o inversare a sensului adevărului – inocentul devine acuzat. Acestor imagini din infernalul cultural european, poetul le juxtapune nenumărate imagini biblice, mai ales din repertoriul apocaliptic:

„Să poţi uita măslinul. Uită-l!”... (34)

„Un miel spânzurat de zorii omenirii.” (35)

Leit-motivul măslinului si al inocentului (mielul) răstignit par a fi capul de acuzare în amplul proces pus în scenă de Ancelin Roseti în volumul său de versuri. Apocalipsa apare nu atât în ipostaza sa revelatoare, cât în cea culpabilizantă, acuzatoare:

„Ale Orgoliului trompete de fildeş îmi hăituiesc sufletul” (17).

„Banchetul continuă până când fiecare devine pentru sine dezastru. Ca ultimă pedeapsă, râsul în care ne vom scălda: totul va fi potrivnic” (p. 21)

Până şi Banchetul, considerat a fi motiv de bucurie, apare ca o capcană în care fiecare om, chiar şi cei aparent necondamnaţi, îşi va consuma, de unul singur, sufletul. Totul este alegorizat, la scară gigantescă, universală, într-un spectacol al damnării divine. Mai apar şi alte motive ale procesului, cum ar fi – magistrul, orologiul, balanţa, „muguri de sentinţe şi dor”.

În tot acest spectacol al exterminării, bazat pe imaginile arhetipale amintite mai sus, poetul reuşeşte să creeze imagini/tipare/motive noi: bufonul înecat (22), nebunul – cheie (53), poeţi-ferăstrău (54), sticlarul (97), „îngerii stătători cu ochii pe ceas” (103), „scafandrii biblici” (55). Toate aceste tipologii sunt inedite şi aparţin în întregime autorului ca originalitate. Ele sunt greu de descifrat, dar toate par să poarte valenţe acuzatoare sau auto-distructive. Este de notat totuşi cum, stilistic, Ancelin Roseti a reuşit să reînnoiască imaginarul poetic prin aceste motive şi tipologii extrem de inedite.

În plus, poetul creează, de multe ori, imagini de o poeticitate certă, de o frumuseţe indubitabilă:

„Curg balele zeilor peste urbe” (p. 26)

„O naştere dublă e o ruşine” (p. 27)

„Pregătiţi biletele de călătorie!, nu puteţi merge ilegal spre eternitate.” (p. 35)

„Prin vene îmi curge înserarea” (p. 37)

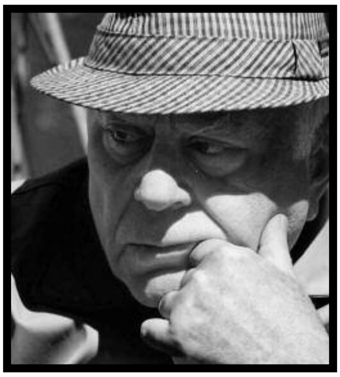
„...şi zorii zilei cresc din lemnul crucii ca un destin.” (p. 55)

Volumul de versuri *Vitrina cu jucării triste* a apărut la scurtă vreme după decesul poetului Ancelin Roseti. El marchează un moment de răscruce în viaţa literară a unei opere extrem de valoroase, de o creativitate şi originalitate certe.

Ioana COSMA

In memoriam

NICULAE GHERAN

„Marţea sunt trei ceasuri rele. Să nu le ratăm!” Consecvent cu sine, nu le-a ratat. La al treilea ceas al amiezii, marţi, 4 aprilie 2023, Păgubaşul, care a făcut o artă din acest atribut, şi-a dat întâlnire cu aceea pe care şi-o imagina, şi-o dorea, tânără şi frumoasă. „Ştii tu că tipa vine cu vreo coasă şi nu cu o duzină de prezervative, să ştie omul măcar de ce moare, goală-goluţă, sub un mantou de blană?”

Curtenitor cum a fost toată viaţa, nu a putut-o refuza – au plecat împreună...

S-a retras acolo unde nu e întristare, nici durere. Nu înainte de a-şi ţine promisiunea: „Mai că-mi vine să scriu şi eu un cuvânt de «la revedere», să nu las popii să mă slujească («nespovedit, neîmpărtăşit»), înainte de a ne despărţi zâmbind, cu madame Piaf în urechi, fiindcă nici eu «je ne regrette rien»”.

Ceruse cândva unui prieten bistriţean, preot şi poet totodată, ca slujba să fie scurtă, să rămână timp pentru băutură. Scurtă a fost. La fel de scurt a fost şi mobilierul, cu rol de catafalc, pe care a fost aşezat sicriul în mijlocul bisericii – fix jumătate de copârşeu plutea în aer precum asistenta maestrului în numerele de iluzionism ale lui Josefini. Dispus nu doar „să fluture o batistă la despărţire”, hâtrul Niculae Gheran a făcut să fluture prin aerul înmiresmat de tămâie şi-un zâmbet, poate poznaş, cu siguranţă amar, foarte amar... „Nu mă întreba când a trecut vremea. Ne jucăm de-a viaţa şi plecăm tocmai când ne-a venit mintea la cap!” Sau poate a ţinut, în felul său unic şi inimitabil, să transmită un soi de „nici nu ştiţi ce pierdeţi” mărimilor din fruntea breslei, care au considerat că coroana (chiar aşa!) trimisă prin curier le poate ţine locul la căpătâiul confratelui... „Pe vremuri, dacă Muntele nu se ducea la Mahomed, venea Profetul la Munte.”

De trei luni, bunul său prieten, olteanul de geniu D.R. Popescu, îşi doarme somnul etern la Bellu... cam într-o rână, înghesuit în coasta tânărului Coşovei, la margine de ţintirim scriitoricesc, iar nu academic. Niculae Gheran s-a retras la locul cu verdeaţă, betonat, dintr-un cimitir de la margine de Bucureşti... N-a fost să fie nici Dobricul la care sperase – „Mănăstire, maici, chef”. Sfântul locaş nu avea cimitir!

Dacă nepieritorul său spirit nu s-a lăsat îngenunchiat de niciun regim („Salariat am fost, slugă niciodată”), mă gândesc că muritorul lui trup ar fi trebuit să-şi găsească odihna de veci la picioarele lui Rebreanu. Poate la şapte ani, când îi va fi suficient să îl încapă un săculeţ de pânză, va ajunge, în fine, **acasă**...

În timpul vieţii, fotoliile academice s-au dovedit neîncăpătoare... „Dumnezeu să-i ierte, că are ce ierta!”

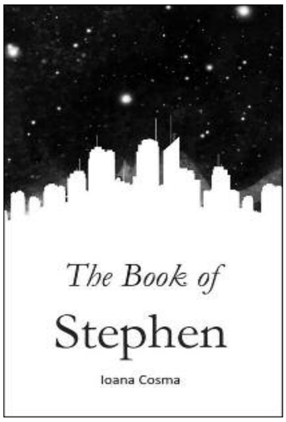
Rodica LĂZĂRESCU

Un vagabond romantic... în poezia Ioanei Cosma

Observăm în ultimii 20-30 de ani că din ce în ce mai mulţi români se apropie de limba engleză atât de tare şi de timpuriu, încât ea devine egală cu limba lor maternă. Dedublare? Este absolut firesc ca un profesor de limba engleză [şi mă număr şi eu printre aceştia] să studieze atât de mult încât, la un moment dat, să înceapă să stea devorbă cu el însuşi în limba profesiei lui...

În clipa de faţă, însă, această anglicizare, nu foarte diferită de francofonia prin care au trecut multe ţări, s-a accentuat, pentru că suntem la o a doua generaţie de vorbitori de engleză. Ei s-au născut într-o familie care, de la o vârstă foarte fragedă, din primii câţiva ani de viaţă, a comunicat cu ei în limba engleză. Fiica mea s-a născut şi ea în anii 1980. A vorbit cu mine egnlezeşte din clipa când a început să vorbească româneşte. Sunt mii de familii care au făcut acelaşi lucu.

Inevitabil, la vârsta poeziilor, fiica mea a scris în engleză. De ce? Nu ca să fie cunoscută pe glob, în mod cert, pentru că nici măcar nu avea unde publica ce a scris: în România nu avea public, iar, în spaţiile anglofone, nu era vorbitor nativ, nu era acceptată. Tot aşa cum, atunci când m-a abordat pe mine un spaniol care scria în română şi voia să îl public la editura mea online, m-am uitat neîncrezătoare la poemele lui. Da, aveau mici erori şi, pe deasupra, mi-am pus şi următoarea întrebare: dacă, aşa cum ştim, poemul vine din rădăcinile limbajului în primii ani de viaţă, ce puteam eu să fac cu poemele acelui spaniol, pentru care încărcătura afectivă a limbii române, în care scria, ţinea mai degrabă de maturitate? Cu alte cuvinte, limba a doua este limba a doua, ea nu putea fi limba maternă şi, prin urmare, textul avea să conţină greşeli de sens, de colocaţii, sărăcie lexicală şi multe altele.

Între timp, mă uit la editurile româneşti şi la cele străine. Din ce în ce mai mulţi scriitori crescuţi cu engleză de mici, în România şi nu numai, publică în engleză, în Anglia, în SUA. Ba mai mult, multe edituri din alte ţări decât cele unde se vorbeşte engleza publică ediţii paralele, în limba maternă a autorului, dar şi în limba engleză. În România ştiu precis, pentru ca numai eu am scos zeci de astfel de volume, scrise fie de români, fie de poeţi britanici. Chiar acum pregătesc un volum bilingv scris de poeta britanică Anne Stewart.

Peste toţi aceşti mici paşi către transformarea englezei în limbă maternă pentru mulţi copii şi adulţi născuţi în ţări unde alta este limba vorbită, eu însămi m-am pomenit într-o bună zi, cu vreo douăzeci de ani în urmă, că scriu poeme în englezeşte.

La acest punct al meditaţiei mele privind engleza, mi-a ieşit în cale o scriitoare [şi lector la Universitatea din Piteşti, în cadrul Departamentului de Limbi Străine Aplicate, de la Facultatea de Teologie, Litere, Istorie şi Arte, din anul 2010]. Ea este de vârsta fiicei mele. A studiat engleza la Universitatea Babeş-Bolyai [engleză şi franceză]. A urmat două programe masterale, la Universitatea Babeş-Bolyai şi la Universitatea din Toronto. Şi-a luat doctoratul în Filologie, specializarea Literatură Comparată, la Universitatea din Toronto în anul 2009. A predat cinci ani la Universitatea din Toronto şi apoi un an la Universitatea Tours din Franţa.

Ioana Cosma a publicat 6 volume în Canada şi SUA şi a câştigat un concurs de damaturgie la New Play Festival din New Jersey. Este singurul dramaturg român selectat să participe la acel festival. Scrie şi publică şi în româneşte. Poezie, până în prezent. Are în plan un roman. Scoate o revistă online şi plănuieşte un cenaclu pentru tineri. Volumele ei de poeme în limba engleză sunt foarte bine primite de scriitori din Canada şi SUA.

În plus, autoarea scrie texte de cercetare literară în limba engleză. Unul dintre ele mi-a atras atenţia: “The Waste Land as Magic Incantation / The Poet as Trickster”. T.S. Eliot, împreună cu Paul Valéry, a fost tema tezei mele de doctorat, aşa că nu am rezistat tentaţiei de a-l citi. La fel ca Joyce, Eliot este un izvor nesecat pentru re-interpretări. Eram curioasă să văd dacă îmi spune ceva nou, având în vedere că eu comisesem două volume chiar despre *The Waste Land*. Numai că eu mi-am dat doctoratul sub comunism, când cărţile erau rare, iar Ioana Cosma scrie având o solidă bibliografie în spate.

Am citit eseul pe nerăsuflate. Nu bibliografia făcea diferenţa, ci demersul, demonstraţia autoarei. Clară, la obiect, fără divagaţii. Scrisă într-o engleză de zile mari, cu un vocabular elevat, dar deloc nedigerabil. Mi-a plăcut punctul ei de vedere şi logica sistematică prin care demonstrează exact ceea ce aunţă în titlu. Departe de acea încâlceală verbală specifică Studiilor Culturale, pe care, admit, nu le simpatizez câtuşi de puţin. Un fir clar şi care face lumină într-o arie despre care se scrie din 1922 încoace. În ciuda cantităţii uriaşe de literatură pe această temă, Ioana Cosma aducea o gură de aer proaspăt.

Autoarea spune undeva că a crescut cu engleza în casă: filme, muzică, lectură. Resimţea, prin urmare, engleza ca pe limba ei maternă... Se temea chiar că nu va putea scrie în româneşte. Dar a scris. Aşa că, după ce am citit un volum al ei de poeme în engleză, m-am dus direct la un volum românesc. Voiam să văd ceea ce ea nu văzuse atunci când a declarat că engleza este limba ei maternă. Şi am găsit.

Volumul de poeme în engleză *The Book of Stephen* [dancing girl press & studio, Chicago, 2022] m-a impresionat prin prospeţimea neaşteptatului din el. Unele versuri încă mă urmăresc:

"I walk along a path of missed encounters / between myself and I"

"the difference between mud and morrow"

"from the eye to the mind: / skipping the heart."

"forces / that turn the dream / to steam."

"fruit that falls in grass / always longs for the tree."

"In the descending night, he held on to the horizon"

"the dreamy houses of clay / aligned like poplar trees on a nowhere road."

"The iron curtain fell between our touch and tenderness / (...) away from the wooden language of separation"

"like / a Sisyphus who begins to think / the boulder is his newfound haven."

"I stumbled and fell on the ground that was silent / a hand, a friend and a hush."

"the answer is not really important / but the decision to answer is."

"the no placeness of love"

Iar acum finalul unei poveşti care este şi nu este poveste. Punctul terminus al unui Stephen din care fiecare suflet îşi va lua ce-i trebuie, pentru că, în ciuda austerităţii cu care scrie versuri Ioana Cosma, cuvintele izbucnesc — curucubeu de sentimente, în spatele atâtor cuvinte culturale... O bibliotecă uriaşă într-o bisericuţă plină de aştpetarea lui Dumnezeu:

"Outside the sky was getting blue like melancholy,
the birds were gravely muting their cheering songs
shadows were cast over the exhausted earth
and on Stephen's heart that grew colder."

În mod cert, dacă urmărim acest parcurs, nu se poate să nu ne dăm seama că Ioana Cosma, indiferent în ce limbă scrie, porneşte la drum cu sufletul în bagaj.

Comparând versurile în limba engleză cu cele în limba română, înţeleg ce o face pe poetă să creadă că se simte mai acasă în engleză: această limbă care, orice ar face autoarea, vine cu un pas [doar un pas...] pentru români în urma limbii române, îi pune frână. Altfel, gândurile ar exploda, ar sparge poemul în mii de cioburi. Dar această descoeprire nu o poţi face decât dacă citeşti şi poemele în româneşte ale Ioanei Cosma. Aşa că, ce era să fac? Lectura nu ar fi fost completă dacă nu urmam acestă idee. Am deschis *visam că fumez cu barthes* [Editura Vinea, 2023].

Volumul începe cu un regret:

nu adunase mult: atât cât să umple o valijoară,
două cărți, haine și-un laptop minuscul,
(...)
așa începea lunga întoarcere acasă, o lume nouă lăsată în urmă
ca un glob de sticlă magic din care ești dat afară
undeva în *no man's land*, la est de renunțări,
în exoftalmica noapte cu umbre la metrou.

„miss, ai grijă la pași", strigase la ea un indian pe peron,
șireturile i se desfăcuseră pentru a mia oară, rucsacul atârna
mai greu ca niciodată, era iar la st george station,
acolo unde renăscuse, acolo unde se împleteau
visul cu viața de-apoi.

Sunt rare incursiunile atât de directe ale Ioanei Cosma în biografic. Engleza le maschează. Româna a îngăduit această dureroasă părere de rău care este „lunga întoarcere acasă", când un suflet condamnat să rătăcească în „*no man's land*" pleacă de „acolo unde renăscuse, acolo unde se împleteau / visul cu viaţa de-apoi". Totul începe cu „„miss, ai grijă la paşi": aşa strigă angajaţii feroviari în Canada către călătorii în primejdie să cadă... Introducerea este acum făcută. Cine nu ştie detaliul biografic, adulmecă vorbele clare. Da... Pentru că în româneşte Ioana Cosma are puterea să fie clară. Maneta dintre clar—obscur alunecă singură. Fără ca însăşi poeta să-şi dea seama.

Poeta nu este o sentimentală. Deloc. Se vrea puternică şi învingătoare. Şi totuşi...?

codițe împletite și o povară mare pe care trupul mic o ducea anevoie,
lăsa în urmă tot ce iubea: biblioteca, sala de curs unde
învățase să vorbească,
lacul unde văzuse lumea fizică pentru prima dată,
rodrigo, sașa, elisa și o dragoste mare.

Două iubiri sunt în aceste versuri aparent prozaice: engleza (limba gândirii, aşa cum apare ea în versurile, eseurile, chiar şi discursul oral al autoarei într-un frumos interviu pentru emisiunea *New Names on the Cover*, la Radio România Internaţional, şi (nu ştim cine ori ce)... „o dragoste mare". Totul este ambiguu, pentru că mai mult de atât versul refuză să devoaleze. Şi bine face: emoţia este cu mult mai puternică aşa.

Dacă aveam vreo îndoială, acum ştim precis care moment este descris aici: „acum o să înceapă cariera ta academică, / o să faci lucruri mari". Numai cine nu a citit Călinescu, *Bietul Ioanide*, o poate crede pe cuvânt. Mă gândesc şi eu la mâncătoria universitară, la promovările anevoioase, la „*publish or perish*"... Ţin şi eu minte revenirea după doi ani de predare Fulbright: „iubirea ei / se transforma în ploaie, / care cădea peste un oraș improbabil, ce nu mai era al ei".

Amărăciunea se identifică fără greş:

nu mai îndrăznesc să ies din casă zilele astea
(...)
afară e ceva nou și străin care mă stânjenește,
un fel de carnaval ursuz cu măști de tragedie.
(...)
glumesc în sinea mea că viața-i un soi de operetă de trei parale.
iată omul, iată paiața, iată vechimea-n muncă
nu mă tem de moarte, mă tem să nu-mi găsesc boneta,
să deranjez, în autobuz, copiii care se duc la școală,
să nu-mi găsesc, într-o zi, cuponul de pensie în căsuța poștală.
(...)
mi-am zărit chipul în geamul fumuriu al unui bcr — grotesc —

Imaginile au alt aluat decât cele din poemele englezeşti: au **subînţeles**. Engleza are **enigme** în poezia Ioanei Cosma. Româna aduce cu ea o viaţă grea ca o notă de subsol:

dacă vreţi să ieşiţi din meniu, apăsaţi delete all
— veţi putea asista la dezintegrarea universului. tastaţi undo
pentru revenirea la ecranul iniţial.

Alt gust are poezia revenirii în comparaţie cu poemele în engleză atunci când engleza era o certitudine, o libertate care

îmbăta. Dar... nasc şi la Piteşti poeţi. Poeta trage acelaşi suflet poetic după ea, bagaj aparent mic, dar cu putere de explozie de netăgăduit.

... vad de durere,
când se-ndeamnă zorii-n zenit și serile-n
strop de idee, atunci apare poemul în pârg.
ca o paloare din alt veac trădată de fard,
ca un surâs mic ce-și așteaptă binecuvântarea-n
sărut, poemul în pârg apare, dispare, și-apoi
vine călare pe soare, surâzând.

Folosirea limbii române aduce o schimbare la faţă a poeziei Ioanei Cosma. În locul verbului auster-victorios, cuvântul e mlădios, trist şi chiar îşi îngăduie să simtă înduioşare în faţa neputinţei de a schimba realitatea, de a amâna întoarcerea:

lumină plăpândă rămâne
în urma unei umbre care pleacă
ca o flacără de lumânare
lumina umbrei rămâne.

Dar nu este Ioana Cosma poetul care să cedeze tristeţii. Nu trece mult şi maniera ei poetică începe să capete alt gust: se adaugă sare, mirodenii, râs — mai bine zis haz de necaz. Este vorba de putere, aici. Puterea de a exista:

play... no... undo... rewind... and say
ieri era trafic pe stradă
parcă se certau foucault cu derrida cu nancy,
parcă limita textului era înăuntrul bibliotecii lui borges
parcă era un trap din ritm de baudelaire, frate,
ce să mai, era toată biblioteca din alexandria
și rafturile din hrabal și biblia, și ramayana și mahabharata,
nu mai văzuse eliade așa ceva în viața lui,
era mai mult decât trap, era un trip inteligent.
la etajul 14 la robarts toronto, anno Domini 2008
îngerii îmi curgeau din pagini parcă scriam versuri pentru atei
și visam că fumez cu barthes într-un oraș imaginar
aristotel, tată, nu puteai inventa ceva mai original!

Poemul acesta marchează răscrucea esenţială a volumului. Ioana Cosma îşi descoperă formula ideală: combinarea inexplicabilă a cuvintelor, hazul surprizelor lexicale. Este aici metoda şi chiar şi forţa lui James Joce, mai ales în *Finnegans Wake*. O spune poeta însăşi: „îngerii îmi curgeau din pagini (...) / şi visam că fumez cu barthes într-un oraş imaginar / aristotel, tată, nu puteai inventa ceva mai original!"

Cred că acest volum în limba română marchează maturizarea poetică a Ioanei Cosma. E sigură pe vers. Nu mai are nevoie să se ascundă în enigme. Ideile se înlănţuie după o altă logică, absurdă:

...ce se vor face ielele în timpuri digitale,
în ce pădure online poate răsuna cântec de fermecat

Pentru moment, se apropie de Eugen Ionescu. Un poem se intitulează chiar „un mic rinocer verde". Cuvintele încep să se lege altfel, ele fiind acum în căutarea celei mai improbabile colocaţii, ca acestea, de pildă: „un concert în chin major", „un un cântec roz la gramofon", sau—

tu și cu mine suntem un frumos dans traumatic
încet decojind straturile pictate pe chipuri
(...)
și tubul lui urmuz să schimb scrisori cu tine.

Aluziile culturale din poem marchează timpul — înlocuind lunile, anii. Cel mai adesea, lumea este un loc incomod, lucru indicat de haosul căutat al literelor. Muzicalitatea lor, când o percepem, discret şi răzleţ, este unica speranţă a poetei. De cele mai multe ori, lectorul simte că poeta vorbeşte literatura ca pe o limbă străină necunoscută. Pe măsură ce citim aceste versuri, simţim cum propria noastră minte se înstrăinează de noi.

În aceste condiţii, la fel ca în poemele în engleză, scriitura devine o cursă cu obstacole. Mici sensuri cu iz de epoci apuse se înscriu în cursă şi sar, sar peste lumi. E un lector obosit, care nu mai caută logica... Se lasă în voia poetei, care — nu putem să nu ne dăm seama — are acum o întâlnire cu divinitatea. Ea hotărăşte, treptat, să rămână acolo unde nimic nu e. Dar, chiar dacă nimic nu e, iubire este. Ascunsă în secretele limbajului răsfirat, contrazis, neîntâmplat. Am zice „Crede şi nu cerceta", dacă nu am şti că de fapt această propoziţie, îndelung disputată, nu din Biblie ne vine. Poeta se joacă, răstoarnă şi ciufuleşte toate credinţele noastre, dar şi neceredinţele odată cu ele.

E greu să nu ne gândim acum la Urmuz, la „Ismaïl şi Turnavitu":

„Ismaïl este compus din ochi, favoriţi şi rochie şi se găseşte astăzi cu foarte mare greutate. Ismaïl nu umblă niciodată singur. Poate fi găsit însă pe la ora 5 ½ dimineaţa, rătăcind în zig-zag pe strada Arionoaiei, însoţit fiind de un viezure de care se află strâns legat cu un odgon de vapor şi pe care în timpul nopţii îl mănâncă crud şi viu, după ce mai întâi i-a rupt urechile şi a stors pe el puţină lămâie..."

Dadaismul era o revoltă împotriva morţii culturii europene. Ioana Cosma are mirosul acela încă în nări...

Această confuzie voită pe care o creează tehnica verbală a poetei ne dă clar de înţeles că Poezia este a treia limbă maternă a Ioanei Cosma, o limbă pe care o înţeleg aceia care au învăţat din poemele ei anterioare cum să comunice fără cuvinte, sau, mai bine zis, fără legile verbale cunoscute. Cine îşi pune vreo nădejde în sensurile comune tuturor, este sortit pierzaniei. În textele acestea, Sensul este victima, Poetul este asasinul şi rezultatul este că urcăm la Dumnezeu fără să putem să ne explicăm cum.

O poetă creatoare de sensuri, cu textele căreia trebuie să ai mare răbdare, să cauţi consecvent, încăpăţânat, până ce, deodată, îţi dai seama că... gata!... limbajul ei este şi al tău, ai sărit peste toate obstacolele, nu mai ai de ce căuta, pentru că... logica nu mai există! Cât de aproape de Ionesco, Urmuz şi Tristan Tzara este Ioana Cosma... şi cât de departe este acel aproape—

Trebuie să hotărâm ce anume analizăm. Trimiterile literare? Cuvintele din alte culturi? Ne lăsăm duşi de o forţă creatoare cultivată cu minuţiozitate. Ştii—nu ştii—ce ştiu eu—ne înţelegem oare? Trece examenul numai cititorul care admite că nu ştie şi se abandonează creaţiei...

Pe lângă Înţelegera Imposibilă, mai are Ioana Cosma ceva în tolbă: versurile memorabile, împreună cu asonanţele total imprevizibile, care te ung la inimă atunci când rănile dor prea rău. Mesajul? „Căutaţi negăsibilul, aşteptaţi neaşteptatul.

Ordinea mea nu este şi ordinea voastră. Veţi găsi o poveste, dacă nu vă încrâncenaţi ca povestea mea să fie una ca cele din copilăria voastră.” Textele Ioanei Cosma sunt de fapt moartea poveştii: „Lasă trecut-prezent-viitorul, lasă *the happy ending*, lasă-te pe mâna mea.” Poeta îţi va arăta Calea. Distopia literaturii. Huxley, cu *Ape and Essence*... Ce mai rămâne acolo din Eliot, Darwin, Dickens? Cuvinte. Sensul lor? Şi-l creează fiecare în mintea lui. Distrugerea limbajului prin limbaj? Nu. Chiar din contră: aici este vorba de recrearea lui.

Dar să revenim, ca încheiere elocventă, la poemele memorabile, care trădează toate un miez sentimental, profund omenesc.

când copacii şi florile vor fi doar o amintire,
o poveste spusă copiilor înainte de a fi hrăniţi
prin tuburi şi duşi la culcare în paturi de oţel
îmi voi acoperi ochii şi voi stinge lumina neonului.

de la verde iarba la albastru electric lumea ar putea părea
hip şi cool şi magică – din spatele ecranelor –
„nimfele cu mlădiţe de flori au plecat”
pan şi flautul său înlocuit de electroni şi biţi.

atunci îţi vei aminti acea noapte de vară magică
când am văzut licurici sclipind
pe dealul capela, scrâşnetul
pământului reavăn sub tălpile noastre fragile,
cerul înstelat, muzică şi miros de zefir.

O amintire. Cu „miros de zefir”.
Iată şi un posibil autoportret al poetei:

cuvintele negre şi gri

ea-şi număra toate cuvintele nespuse:
erau negre şi gri precum cerul în
aşteptarea furtunii, ca locuinţele dintr-un
oraş industrial acoperit de zăpadă şi funingine.

stătu dreaptă ducând această grea povară,
cuvintele nerostite au gravitatea asfinţiturilor,
ambiguitatea părului care încărunţeşte şi opacitatea
smoalei, ca dispariţia cântecului de pasăre iarna.

începu să le scrie pe toate într-un vechi carnet
cu cerneală neagră pe pagini cenuşii, începu
ezitant, dar apoi scrise cu pasiune
de parcă ar fi aşteptat de-o viaţă.

când a terminat, s-a simţit mulţumită,
micul ei secret eliberat acum după cincizeci de ani de
chin pe care-l ţinuse în spatele pleoapelor grele:
nu era totul alb şi negru, până la urmă.

Alegem de aici o confesiune esenţială: „începu / ezitant, dar apoi scrise cu pasiune/ de parcă ar fi aşteptat de-o viaţă.” Pentru că Ioana Cosma nu a început să scrie de prea mult timp...

Iată şi un text al prezentului: un poem clar. Prea clar ca să nu ne dea de bănuit. Este oare claritatea lui o farsă? Ironia e ucigătoare.

ars politica

de când sunt politician, îmi merge foarte bine,
mănânc doar caviar și beau șampanie cu sticla,
am șofer la limuzină și aur în benzină,
port doar haine de firmă, pe deget diamante.

viața e ca o poezie, ca un vers din armand assante,
la senat, colegii mă strigă bonaparte,
acasă-n primăverii am cinci mașini parcate,
ieri i-am dat secretarei un ghiul de cinci karate.

sunt un artist politic, un actor senzațional
când apar la televizor sunt un bărbat fatal,
toate primăriile din țară îmi știu numele,
și toate primadonele îmi cântă isprăvile.

vă spun cinstit, ieri am crezut că mor
deodată, mi-am amintit cum era când eram
țăran pe ogor,
beam o țuică cu tata și mă uitam în zare.
azi țuica-i o poșircă. politica e tare!

Iată dovada că poeta e contemporană cu noi, că vede şi ea ce vede omul de rând seara la ştiri... Şi refuză această realitate.

Din fericire, volumul se încheie cu o imagine în oglindă: „un vagabond romantic”.

vagabond romantic

nu-mi doresc altceva decât
să mai rămân o vreme un vagabond romantic.
să dansez cu circarii ambulanţi
pe malurile senei,

să o iau la goană, printre bicicliști,
pe aleile vienei,
să fac turul muzeului pompidou
în zece minute.

să mă legene marea ca pe o scoică extaziată,
să râd și să plâng în trenul de noapte,
să visez că-ntr-o zi voi ajunge departe,
să port tenişi rupţi când mă duc la facultate.

să sparg din anostul zilelor triste,
să valsez printre mașini, și fum și noapte,
să-mi croiesc singură rochii de bal și
să le port la serate. să despart pentru totdeauna
viața de moarte.

Între alb şi negru, între claritate şi încifrare, Ioana Cosma se mărturiseşte: „nu-mi doresc altceva decât / să mai rămân o vreme un vagabond romantic.”

Îi dorim acestei tinere poete, care a realizat atât de multe în numai câţiva ani, să ajungă la cărţile ei toţi cei care pot vagabonda prin literatură cu aceeaşi bucurie ca şi bucuria poetei atunci când îşi dă seama că şi-a găsit vocea. O voce inconfundabilă şi fascinantă, mai ales atunci când mărturiseşte, „visez că-ntr-o zi voi ajunge departe”.

Lidia VIANU

Lectura profesionistă este lectură integrală

Când nu facem abstracţie, în contextul ei, de obiectivul riguros sub care se derulează, raportat unei tipologii convenţionale, vorbim în sens larg despre *lectura profesionistă* – a lectorului de carte, a bibliotecarului, a profesorului de specialitate etc. Fiind vorba de profunzimea solicitărilor ei, niciunul dintre celelalte tipuri nu i se poate opune și nici nu-i mai poate succede indiferent de specializare şi de diversificarea obiectuală a perceperii informaţiilor, a detaliilor, a asocierilor, a observaţiilor. Altfel, cunoaştem lectura asociativă, liniară, receptivă, de informare (mediatică), de explorare, rapidă (pe diagonală), conștientă, mecanică, selectivă, inferenţială, ştiinţifică, de divertisment şi, nu în ultimul rând, lectura critică. Genul lecturilor profesioniste ar include și lectura *didacticistă* – un gen deconstructiv ca modalitate fiindcă acest tip de „lectură" nu există ca atare decât în raport de obiectivul său ilustrativ/descriptiv, ca varietate a lecturii *integrale*, şi se verifică prin ipoteze şi conexiuni, aspecte ale metatextualităţii cu care se apropie de critica literară, fără a i se putea substitui.

În acest sens, avem pilda recentei lucrări a lui **Mihai Petre, „Liviu Rebreanu. *Ion*,** un roman în cinci lecturi" (Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022). Autorul afirmă dintru început scopul didacticist al lucrării sale, mai ales prin ceea ce obiectivează și demonstrează, prin subordonarea demersului său unor obiective formative ale lecturii: *a citi – a învăţa* (să...) – *a se comporta*, cărora autorul le adaptează un discurs demonstrativ, accesibil şi achiziţiilor criticii şi teoriei literare (p.8). Astfel, ni se pare doar ipotetică orice apropiere cu *textualismul* – curentul literar optzecist autoreferenţial al relaţionării generare/ intertextualizare; în tezismul curentului, un text nu poate exista decât în măsura în care își nimicește propriul autor. Relectura integrală a cunoscutului roman rebrenian *Ion*, propusă de Mihai Petre, fost lector de metodică a predării limbii române la Univ. de Vest, inspector şcolar, prozator, personalitate de aleasă probitate profesională în învăţământul hunedorean, pendulează ca metodologie a investigaţiei, contra ireductibilităţii holistice, între hermeneutică şi deconstrucţie derridiană – lucruri altfel ireconciliabile în afara unor scopuri pur instructive. Rămâne, însă, de datoria profesorilor să-şi aprecieze timpul de studiu raportându-l la determinarea elevilor spre a răspunde cu o investiţie cel puţin egală în condiţiile în care este demonstrat, prin evaluări, interesul acestora pentru lectura beletristică. Desigur, asta nu înseamnă dezarmarea motivaţională nici a unora, nici a altora. Lucrarea lui Mihai Petre vine tocmai să propună un model raţional, elaborat, echilibrat, eficient. Cele cinci paliere ale relevanţelor sunt, fără îndoială, o contribuţie remarcabilă în literatura de specialitate: Pământul ca entitate conflictuală şi relator social; cronotopia antinomiilor rurale în sincronie – locul, timpul, oamenii; perspectiva existenţialistă a diacroniilor; semioza funcţională a toponimiilor; perspectiva procesuală a atitudinilor şi deschiderea lor vag destinală. Analiza pe paliere întreprinsă de autor, cu recurs la probatoriul morfologic, deşi una mărturisit didactică, nu este lipsită de căldură filologică, stilistică, estetică, ba chiar, ocazional, axiologică.

Primul palier al analizei, care nu exclude o lectură factuală prealabilă, ca orientativă şi referenţială, se oprește în orizontul geografic al *pământului* – o geografie animată, „creată de autor", oricum verosimilă, detaliată adesea în note largi la subsolul paginii; apoi *pământul* ca „obiect al muncii", ca relator: „Fără pământ, Ion poate fi numit în plină horă de Vasile Baciu: *sărăntocule...*, *tâlharule...*, *hoţul* etc. Şi pentru preotul Belciug, tânărul este *un stricat şi-un bătăuş, ş-un om de nimic!*"(p.17). Şi analiza vede *pământul* ca obiect al disputei, ca orientare spre semnificaţii profund sociale, ca realizare de sine: „Odată împlinită ideea posesiunii pământului, poate trăi sentimentul de victorie dublă: asupra lui Vasile Baciu şi asupra *uriaşului...*"(p.26).

Pe cel de al doilea palier al lecturii integrale „se citesc" conflictele sociale alături de cele interioare ale personajelor antrenând aici şi „paradigma lexicală a cronotopului" sub perspectiva „general-topografică" (şi acum, în notele de subsol, autorul detaliază aspecte etnografice, socotite de interes secundar obiectivului său, dar oricum de amintit), sub perspectiva „general-rurală" cu observaţii de real rafinament („Toate reperele spaţiale sunt marcate de subtilitate, în ciuda micilor fluctuaţii care le afectează durata temporală" – p.35). Ideea de *cronotop* (am fi preferat un termen sau o sintagmă cu mai mult reflex literar) este utilă analizei (*cronotop agricol*, *cronotop etnografic*) şi vine cu terminologie şi cu relaţii utile în economie (obiect al muncii, munca fizică, perspectivă urbană etc.), cu terminologie uzuală comentatiilor literare.

Mai profundă şi concludentă se anunţă analiza de pe palierul al treilea, cel al perspectivei existenţialiste în diacroniile romanului, selectate şi structurate de autor spre ilustrare: „Prozatorul are la dispoziţie o varietate de structuri

narative, la pers. I sau a III-a, cu focalizări de la cea de tip 0, la cea internă și externă, incluzând și o tipologie variată de personaje"(p.59), de unde încep argumentele morfologice, flexionare, cu concluzii („În roman, impresionează mulțimea verbelor, cu distribuția semnatică în mai multe grupe: acțiune, zicere, mișcare, trăire interioară etc." –p.63) care par să încline balanța mai mult în paradigmatic, în concret și poate prea puțin în perspectiva ideatică, dusă totuși, din păcate, în subsol (vezi nota 86) și nu dezvoltată în comentariu, așa cum se face în altă parte: „Atitudinea agresivă a lui Hotnog se justifică prin raportare la *a avea*/ avere. Pentru el, *a fi* chiar primar, de exemplu, este o întâmplare, respectul datorat funcției fiind conjunctural, și nu permanent"(p.67). Și totuși, în etologia determinării, o așezare a lucrurilor în relația lor prioritară pentru personajele romanului se face destul de concis, însă în spiritul ideii romancierului: „Preeminența lui *a avea* asupra lui *a fi* este parte a codului etic rural..."(ib.)

Evident, libertatea ordonării argumentelor și interpretarea lor se fac după rațiunile autorului, iar Mihai Petre rămâne în chip egal reflexiv pe tot parcursul discursului său interpretativ, sugestiile având rațiunile lor complementare, integratoare. Caracterologia se evidențiază prin sublinierea trăirilor, a satisfacțiilor personajului principal: „Deocamdată, trăind euforia victoriei, nu înțelege că dreptul de *a fi* este obținut sacrificând *glasul iubirii*" (p.72) – analiza se extinde cu abilitate, exhaustiv și cuprinde toată ființa personajului, pe toate treptele emoționale, idealul îndelung urmărit și adjudecat cu sacrificii este, în cele din urmă, nu doar garanția împlinirii, ci și a emancipării soaciale; acel respect care vine în urma noului statut social al lui Ion. Mai departe, după cum se știe, începe declinul său moral și, mai apoi eșuarea deplină. Competiția înavuțirii ia dimensiuni patologice, ea atingându-l fundamental și pe preot: „Fără familie și la adăpostul unui *a avea* asigurat și de stat, preotul Belciug se poate defini printr-un *a fi* absolut liber de orice obligații. Dintr-un dublu *a avea*/ avere, al său și al bisericii, își alimentează sentimentul superiorității față de ceilalți, inclusiv față de familia Herdelea, pe care o șantajează moral, amânând intabularea locului de casă"(p.76) – o adevărată competiție pierzătoare de caracter, dar și de suflet. Alte incursiuni în verbele călăuzitoare de spirit și de acțiune se succed (unele dezvoltate în subsolul paginii; vezi nota 109 și altele) în ritm vioi pe paginile care urmează reconstituind în chip autentic și atmosfera romanului, și evoluția psihologică a personajelor sale.

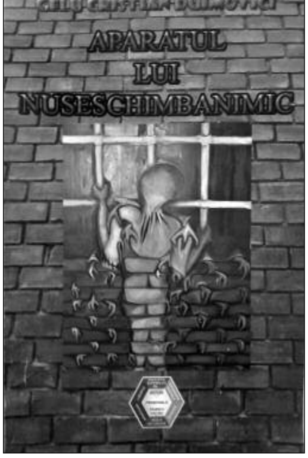
Simbolurile, semiotica lucrurilor consacrată de romanul *Ion*, documentat instrumentată de comentator, permit integrarea în circuitul universal de simboluri (J.Chevalier, A. Gheerbrant, Iv. Evseev ș.a.) a unui inventar de elemente puternic investite de personaje cu atributele lor de largă circulație în universul credințelor: pământul, drumul, familia (minuțios văzută din perspectiva romanului), grădina, ochii, dar și edificiile publice, animale, păsări și insecte. Ultimul palier, cel al rolurilor, funcțiilor și al relațiilor interpersonale este cel care reia într-o ultimă „lectură" firul epic în ciuda prejudecății că „Numeroase și foarte cunoscute, urmare a discuțiilor și analizelor, caracterizărilor și comentariilor, de la cele uzual-școlare la cele academice par să fi epuizat paleta abordărilor făcând gratuit orice demers asemănător. Și totuși, o nouă interpretare a lumii romanului..."(p.142) îi lasă lui Mihai Petre prilejul să arate că ar mai fi câte ceva de spus, mai ales din perspectiva analizei sale reducționist-deconstructive, în maniera lui Derrida, sau pur și simplu în perspectivă integraționist-holistică, așa cum era acest curent promovat de Ernst Lepore sau de Michael Esfeld.

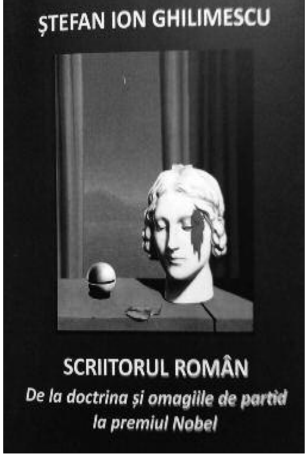
Dintr-o atare perspectivă, lectura *integrală* transcende didacticismul tradițional, cum ne demonstrează Mihai Petre cu recentul său volum, realizat în condiții excelente la editura clujeană, și angajează cu profesionism, în maniera unor experiențe occidentale (Hays Km., *Cititor de opoziții*; Hooker, C.A., *Către o teorie generală a reducerii*; Derrida, J., *Gramatologia* etc.), un demers inedit, după știința noastră, pentru literatura pedagogică românească în așteptarea unei redresări sistemic-educaționale (motivație a învățării, orizont și ideal național, reconsiderare a tradițiilor învățământului românesc), fiindcă, iată, avem încă resurse pentru performanțe, pentru reașezarea valorilor noastre naționale în structurile lor firești.

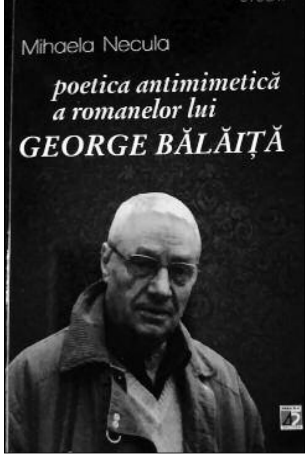
Iulian CHIVU

Cărți primite la Cafenea

CĂLIN VLASIE – 70

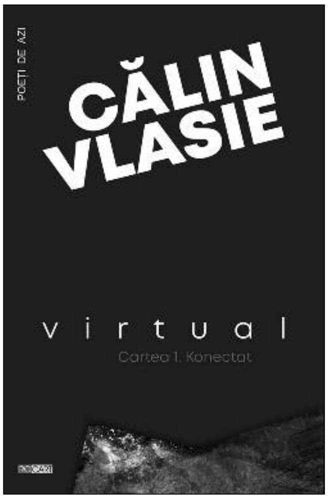
De ziua naşterii sale, CĂLIN VLASIE a primit cadou din partea Editurii ROCART volumul de poezie **Virtual**, publicat într-o foarte bună ţinută grafică. Pe coperta a patra putem citi următoarea confesiune de credinţă:

„Lumea se schimbă, sunt câteva zeci de ani de schimbare fără precedent a psihologiei umane odată cu explozia informatică și cu tot ce derivă din această uluitoare revoluție. Din frecarea straturilor de real și virtual se produce schimbarea, și a psihismului și a artei și literaturii. Am încercat să surprind în poezia mea această schimbare."

CĂLIN VLASIE (n. 1953 la Buzău, România) este cunoscut ca poet, eseist, prozator, publicist, editor. Având studii de psihologie-pedagogie la București, a fost Defectolog, logoped, psiholog clinician la Snagov și Pitești (1978-1990). Este membru fondator al „Cenaclului de Luni" (1977) și al Asociației Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO (1993). Membru al Uniunii Scriitorilor din România (din 1990) şi P.E.N. Club România (din 2015). A fost lector universitar. A înfiinţat după 1990 mai multe reviste literare şi edituri, publicând peste 5500 de titluri de carte, colecţiile pe care le-a creat fiind repere culturale în literatura română de după Revoluţiune.

CĂLIN VLASIE este autorul volumelor: *Neuronia* (1981), *Laborator spațial*, al cărui titlu original era, de fapt, *Laboratorul* (1984), *Întoarcerea în viitor* (1990), *Un timp de vis* (1993), *Acțiunea interioară* (antologie, 1999), *Poezie și psihic* (jurnal de idei, 2003), *Strategia de a moșteni nebuni cinstiți sau ridicarea la* putere (publicistică, 2016), *Știința apropierii de viitor* (interviuri 1987-2017), *Opera poetică* (integrala, 2017), *Micile întâmplări* (2021). A publicat câteva volume în Serbia și Canada și este prezent în antologii de poezie în țară și străinătate.

Călin Vlasie este laureat al mai multor premii literare. I s-a conferit Ordinul Meritul Cultural în grad de Cavaler, categoria A – Literatura (2008).

Privindu-i cu ochi critic întreaga activitate creatoare, Ion Bogdan Lefter spune pe una dintre manşetele cărţii următoarele: „Personalitate de prim-plan a literaturii române de la sfîrşitul secolului XX şi din prima parte a următorului, intelectual de calibru, cu o concepţie ingenioasă şi profundă asupra evoluţiilor psihicului uman în postmodernitate, mare editor, creator de strategie culturală şi educaţională de lungă bătaie, Călin Vlasie e – pe deasupra şi, de fapt, în primul rînd – un poet de vîrf, de o frapantă originalitate. Opera sa, elaborată cu minuţie, în circa un deceniu decăutare intensă a echilibrului fragil dintre conceptualizarea riguroasă şi misterul insondabil, propune un extraordinar scenariu de explorare psiho-fantasmatică a lumii. O experienţă literară impresionantă, al cărei miez magmatic va rămîne incandescent, menţinîndu-i peste vremuri, intactă, forţa fascinatorie..."

Anne Stewart [UK]

Al patrulea, şi cel mai recent volum al poetei **Anne Stewart** [UK] este *Ultimul părinte* [2019]. Poeta a câştigat premiile „Bridport Prize" şi „Silver Wyvern" [acordat de Poetry on the Lake]. Conduce grupul de poeţi www.poetrypf.co.uk, şi administrează „Second Light", un grup de poete. Este Preşedinta Cercului de Poezie Shortlands.

Traducere de **Lidia Vianu**

Pe peron la London Bridge, Mimi aşezată pe valiză

'poem izvorât dintr-un moment fugar, o închipuire'
pentru Mimi Khalvati

Am surâs fără să vreau. A fost o clipă de bucurie intensă.
Eu—într-un accelerat în trecere,
o zăresc pe Mimi, ce surpriză,
aşteptând calmă să plece undeva departe
în necunoscut.

Gândea, cine ştie, la clipa trecătoare,
la ceva ce văzuse cândva,
sau ceva încă neîntâmplat, o idee

imposibilă, încăpăţânată, neclară deocamdată.
Acum, când mă gândesc...

Îmi spun cu bucurie că punea la cale
Şcoala de Poezie — Chiar o aud zicând
Ce tot aştept?
Mereu aştept, mereu merg undeva
departe, unde n-am mai fost. De ce?

Îşi zice în gând, *trebuie să existe o cale*
pentru ca toţi acei poeţi care înmuguresc şi speră
să vină ei la mine! Surâd involuntar şi acum
la gândul acelei clipe de bucurie, eu — în accelerat,
trecând pe lângă ea în viteză,

bucuria s-o văd pe Mimi din senin,
şezând peste valiza mică, închisă la culoare,
roasă şi zgâriată de la
nenumăratele ei călătorii, aşteptând să plece
undeva — într-un loc care,

la acea vreme m-ar fi fascinat.
Ea mă contrazice. Eu? Acolo? Nu se poate.
Nu, draga mea, nu eram eu. Valiză? Da' de unde.
Nu am fost acolo niciodată. Nu contează că
era ori nu era ea. Important este că eu am văzut-o.

Alt tren întârziat

Nu-mi pot lua gândul de la băiatul acesta de lângă mine,
înalt, subţire, în şort şi tricou alb,
cu ochii închişi, picioarele bătând ritmul,
un ritm numai al lui — oare ce ar avea el
să-mi spună, dacă ar avea chef să-mi vorbească?

Îmi amintesc o doamnă într-o cafenea din Edinburgh,
o bătrânică cochetă, frumoasă cândva
— mie mi se părea, de fapt, frumoasă încă şi atunci —
căreia i-am zis, 'Îngăduiţi-mi să vă spun
că aveţi nişte ochi minunaţi'

iar ea a fost fericită; un alt băiat, pe care-l ştiu, a fost
legat gol puşcă de un copac la petrecerea burlacilor,
iar el a fost la fel de fericit ca şi doamna din cafenea
atunci când un prieten al nostru i-a povestit
că eu numai aşa
mi-l amintesc acum, gol puşcă. Oare ce crede băiatul ăsta
despre mine?

Băiatul zvelt, în şort, de pe locul alăturat, dacă ar şti că,
lângă el, o femeie în vârstă, cam ca un copac uscat,
bătând
cu picioarele ritmul unui cântec de lebădă,
se gândeşte, mută, şi vede înţelesul frumuseţii
în el — picioarele lui suple — oare ce reacţie ar avea?

Jimmy

Un băieţel hotărât de doisprezece ani
îşi descoperă precoce bărbăţia
când dă cu ochii de fata noilor vecini.
Atunci când o zăreşte de departe în parc,
i se taie răsuflarea, simte un nod în stomac —
fata stârneşte în el — *ceva* —

iar el simte cum îi curge sângele mai iute în vine
şi aude o şoaptă:
poate *căsătorie*—ori poate e doar primul pas într-acolo—
nu prea ştie el pe ce lume e.

Sunt o groază de lucruri pe care el nu le ştie,
fie în general,
fie despre ea. Nici nu le va şti. O inivită să iasă cu el,
ea acceptă, nici el nu ştie de ce, dar zâmbeşte larg
de fericire,
îşi pierde controlul — nu mai mult decât o jumătate
de secundă
şi cade, la fel ca noi toţi

atunci

când cădem

iar familia ei zice 'În sfârşit începe să-şi facă prieteni.'
E un loc nou. Bine că începe.
Mama şi sora ei se agită.

O îmbracă într-o rochie elegantă, cu dantelă
şi spun 'Prea ai o faţă de copil.
Trebuie să arăţi un pic mai matură...'

O fardează cu culori de care fata nu s-a mai atins.
Ceea ce o schimbă într-adevăr est rujul.
El dă de înţeles că este pregătită. Aşteaptă.

Ce nu ştia bestia

Cenuşăreasa era sora ei — erau gemene identice
şi se ajutau reciproc.
Papucul asudat a fost o capcană. Prinţul habar n-a avut
că era de fapt pantoful Frumoasei.

În buzunarul şorţului ei erau trei boabe de fasole
deja dolofane, şi pregătite să transmită genomul,
de îndată ce le descoperea un prostănac.

Într-o vară, dând ea de greu, din seară până la capul
lungilor nopţi fierbinţi, a fost dansatoare la bară
în Jamahallabaad.
Nu se căia. Nu era nevoie de nicio Iliadă.

Aurul îi prindea bine, oricât de mult.
Ştia să vorbească pe limba orişicui.
Încălzea şi un sloi de gheaţă.
Aprindea sângele şi-ntr-un trup bătrân.

Ştia absolut tot despre mere, farmece şi balauri,
despre garduri ghimpate. Topea bărbaţii, îi făcea să fure
fecioara şi mitul.

Iubire? Tatăl şi trandafirul, prinţul în sfârşit? Cu mâna ei
a scris cartea — a retezat toate basmele, n-a mai lăsat
nimic dincolo de fericirea până la adânci bătrâneţi.

Literatura babiloniană și asiriană

EPOPEEA LUI IZDUBAR

Cântece în cinstea lui Izdubar

(urmare din numărul precedent)

COLOANA II

URMĂRILE ÎNTEMNIȚĂRII LUI IȘTAR ÎN HADES. DRAGOSTEA PLEACĂ DE PE PĂMÂNT. BOCETUL DE DURERE AL PĂMÂNTULUI

Cu urlete de uragan și-ale oceanului gemete,
Şi suspinul vânturilor prin înălţimi neştiute
Prin defileele munţilor suspinele ei de durere străbat,
Prin fiecare ţară, ţinut şi mare ele răzbat.
„O, suspinaţi, dragi munţi, lacuri şi mări!
O, plângeţi cu mine, plante dragi, copaci şi flori!”
Vai! Frumuseţea mea acum se ofileşte şi va pieri
O, plângeţi pentru mine, voi stele din fiecare cer!
O, Samas, ascunde-ţi faţa ! Sunt nenorocită!
O, plângi cu mine, Urru, fiul meu iubit!
Păsărelele mele, trilurile voastre de bucurie nu mai scoateţi!
Inima mamei voastre de cumplită disperare e cuprinsă;
Întoarceţi-vă, florile mele, ca roua voastră parfumată!
Veniţi, frumuseţile mele cu nuanţele voastre minunate!
Întoarceţi-vă, plantele mele, arbuşti şi muguri!
La pieptul mamei vaostre rădăcinile să vi le-ascundeţi;
O, copii, copii! Dragostea a zburat!
Vai! Să ajungă să vadă-această zi viaţa ce am dat!
Regina voastră zace pe moarte în teribilă durere.
De ce-a plecat ea de la noi şi s-a dus în Infern?!
Toată Natura i-a simţit durerea şi n-a mai încolţit,
Iar mugurii ofiliţi vigoarea şi-au pierdut şi n-au mai răspândit
Parfumul lor în aerul neînsufleţit;
Pomii fructiferi au murit sau sterpi-fructe n-au mai rodit:

PAPSUKUL INTERVINE ÎN FAVOAREA LUI IȘTAR

Plantele masculine pe cele feminine nu le-au mai sărutat.
Grânele ce cresc, bobul nu-şi mai umplu
Şi distruse, moarte zac cele mai frumoase lanuri de porumb.
Toată Natura îmbracă tristul, îndoliatul veşmânt,
Iar plantele şi copacii mor prin frunzele ce cad.
Iar lumina lui Samas şi-ale Zeului Lunii blânde raze
Dragostea Pământului nu mai atrag; zilele repetate
Sunt scurtate de un întuneric profund
Care se-nalţă tot mai sus pe măsură ce zilele se scurg.
În cele din urmă din cerurile-ntunecate lumina lor dispare
Ultima rază slabă se duce-acum şi încet moare.
Peste o lume distrusă, întunericul cumplit se aşterne
Peste natura muribundă, ziduri de cetăţi se năruie.
Flăcările vulcanilor sunt acum singura lumină
În jurul căreia oamenii palizi de spaimă se adună.
Cu strigăte-ngrozitoare cerul sângeriu îl sfâşie
Tuturor zeilor le trimit disperate rugăminţi.

(continuare în numărul viitor)

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacție:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Ion PANTILIE

Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Corectură:
Jean DUMITRAȘCU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

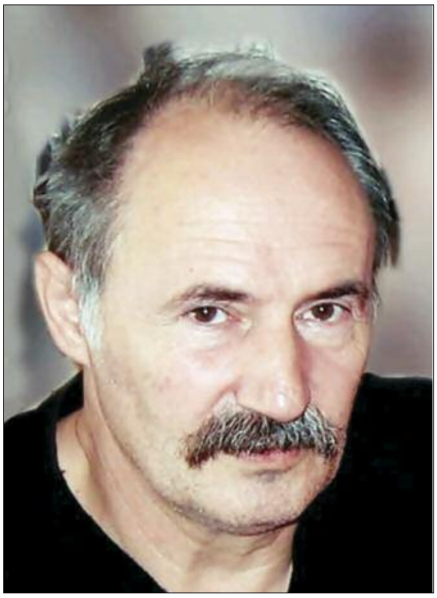
Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii.
Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite
la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
VENUS PRINTING SOLUTIONS
Iași

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicații.

VIRGIL DIACONU

Reciclarea visurilor

Noul guvern nu mai îngăduie nimic.
Până şi visurile au fost acuzate că strică
liniştea publică,
somnul public. Şi ordinea stabilită
de înalţii funcţionari.
De aceea, visurile au fost date în urmărire generală.
Ele vor fi prinse unul câte unul şi vor fi reciclate.

Mai întâi, visurile vor fi spălate cu noua ideologie,
ca să iasă din ele toate culorile. Tot curcubeul!
Tot verdele, frunză cu frunză.
Şi tot albastrul, val cu val...
Da, visurile sunt spălate ca să iasă din ele
curcubeul,
care îi orbeşte pe înalţii demnitari.
O gălăgie de culori, care asurzeşte Guvernul.

Visurile vor fi spălate cu noua ideologie,
ca să iasă din ele toate florile de cireş.
Şi toate vrăbiile, cu cuib cu tot, cu ciripit cu tot.
Şi toate mângâierile mamei.

Chiar şi Domnul va trebui să plece
din visurile noastre,
chiar şi el. Pentru a face loc noilor locatari:
costumelor Armani cu trandafirul în piept.

Visurile mele sunt urmărite îndeaproape,
pentru ca nu cumva Revolta să iasă iarăşi pe străzi
şi să aprindă mulţimile.
Şi cărţile mele sunt arse filă cu filă.
Filă cu filă, până la ziua dintâi:
până la Duhul Domnului plutind peste ape.

Desigur, visurile mele vor fi reciclate.
Din ele, experţii guvernamentali
vor obţine visuri legate la ochi şi cusute la gură.

Din ediţia princeps a visurilor mele
se vor face visuri oficiale.
Se vor face visuri care râd în hohote,
când abia mi-am îngropat prietenii.

Vezi, Fabrica de visuri oficiale
deja a scos pe piaţă primii roboţi sociali,
primii roboţi visători.
De-acum, vom visa organizat, în pluton,
iar nu de capul nostru, ca în decembrie,
când ne-am lăsat striviţi de şenilele tancurilor
pentru prosperitatea guvizilor guvernamentali,
a costumelor Armani şi a patricienilor petrolului.
De-acum, vom visa organizat,
noua serie de roboţi sociali
iese chiar acum pe poarta fabricii.

Aşa că băutorii de sânge şi traficanţii de organe
vor dormi liniştiţi de-acum înainte.
În peisajul cazon ce ar mai putea să se întâmple?

Fructe secrete

Îmbrăcată sumar,
doar într-o metaforă,
ea aleargă spre mine.

Într-o metaforă atât de lipită de trup
că i se vede zmeura sânilor.

O femeie trece strada direct spre mine.
Un poem se opreşte drept în inima mea!

În seara aceasta, în loc de cafea,
voi gusta câteva fructe secrete.

Voi da năvală la zmeură.

Voi mânca zmeură cu zmeur cu tot,
cu pădure cu tot!

Floarea de cireş

Iubita mea e floarea de cireş.

Ea bate din palme într-o metaforă,
aleargă desculţă într-un vers.

Intangibilă şi nesfârşită în propria frumuseţe!

Eu, cavalerul florii de cireş,
fac de strajă petalelor ei,
minunea ei o beau până la ultimul strop.

Şi ea îşi dezveleşte petalele în nopţile mele.

Ea aleargă desculţă într-un vers,
bate din palme într-o metaforă.

Intangibilă şi nesfârşită în propria frumuseţe!